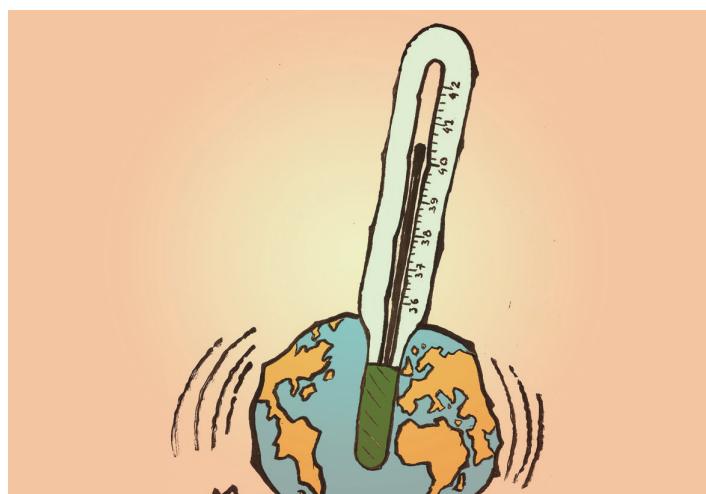

СИМПОЗИЈУМ
„МЕДИЦИНА И УМЕТНОСТ“

Конак Манастира Студеница, 05-06. Октобар 2012. године

Здравствени центар „СТУДЕНИЦА“ Краљево

Друштво за неуронауке „СОЗЕРЦАЊЕ ИЗ ШУМАДИЈЕ“ Крагујевац

SYMPOSIUM
"MEDICINE AND ART"
MONASTERY STUDENICA, 5-6TH OCTOBER 2012.

Health center „STUDENICA“ Kraljevo

Society for neuroscience „SOZERCANJE FROM SUMADIJA“ Kragujevac

ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVLJE ČUPRIJA
"POMORAVLJE", u ČUPRIJI
www.zzjzcuprija.com

PODRUŽNICA SRPSKOG
LEKARSKOG DRUŠTVA
ČUPRIJA

DRUŠTVO ZA NEURONAУKE
"SOZERCANJE IZ ŠUMADIJE"
KRAGUJEVAC

Alvogen Vam predstavlja

TrimetaCor® 35 mg

tableta sa produženim delovanjem

Trimetacor® je lek jedinstvenog mehanizma delovanja koji vršeci metaboličku modulaciju rada ćelije srčanog mišića, omogućava racionalno i efikasno iskorišćenje energije unutar ćelije. On čuva ćelijski metabolizam u ćelijama izloženim hipoksiji ili ishemiji.

TrimetaCor®

- ▶ Povećava rezervu koronarnog protoka uz odlaganje nastanka ishemije izazvane naporom.
- ▶ Poboljšava kapacitet pri naporu.
- ▶ Značajno snižava učestalost nastanka anginoznih napada.
- ▶ Dovodi do značajnog smanjenja upotrebe nitroglicerina.

Samo za stručnu javnost
R samo na recept

ATC	JKL
C01EB15	1109131

Alvogen je multinacionalna farmaceutska kompanija usredsređena na razvoj i proizvodnju inovativnih generičkih proizvoda. Centrala Alvogena nalazi se u Pine Brook-u (New Jersey, SAD). Centralna kancelarija za aktivnosti Alvogena u regiji Zapadnog Balkana smeštena je u Beogradu, dok se proizvodni pogon nalazi u Baricama (opština Plandište). Globalni portfolio Alvogena čini preko 200 farmaceutskih proizvoda. Proizvodni portfolio Alvogena fokusiran je na široki spektar farmakoterapijskih oblasti, kao što su: psihijatrija, neurologija, kardiologija, pneumologija, onkologija i reumatologija.

OSNIVAČ I VLASNIK / FOUNDER & OWNER

Zavod za javno zdravlje Čuprija "Pomoravlje" u Čupriji
Institute for Public Health Cuprija "Pomoravlje"
in Cuprija, Serbia

IZDAVAČI / PUBLISHERS

Zavod za javno zdravlje Čuprija "Pomoravlje" u Čupriji
Podružnica Srpskog lekarskog društva, Čuprija
Društvo za neuronauke "Sozercanje iz Šumadije",
Kragujevac
Institute for Public Health Cuprija "Pomoravlje"
in Cuprija, Serbia
Regional Section of Serbian Medical Society,
Cuprija, Serbia
Society for Neuroscience "Sozercanje iz Sumadije",
Kragujevac, Serbia

GLAVNI UREDNIK / EDITOR IN CHIEF

Doc dr Dragutin Arsić, Čuprija (SRB)

IZVRŠNI UREDNIK / EXECUTIVE EDITOR

Prim Dr Dragana Radovanović, Čuprija (SRB)

POMOĆNICI UREDNIKA / DEPUTY EDITORS

Prof dr Isidor Jevtović, Beograd (SRB)
Prof dr Vladimir Jurišić, Kragujevac (SRB)
Prof dr Dragan Milovanović, Kragujevac (SRB)

UREDNIŠTVO / EDITORIAL BOARD

Prof dr Rade Babić, Beograd (SRB)
Prof dr Nebojša Krstić, Kosovska Mitrovica (SRB)
Prof dr Budimka Novaković, Novi Sad (SRB)
Prof dr Branislav Petrović, Niš (SRB)
Prof dr Dragan Ravanić, Kragujevac (SRB)
Prof dr Siniša Ristić, Poča (RS)
Prof dr Sunčica Petrovska, Skoplje (BRM)
Prof dr Branislav Perin, Sremska Kamenica (SRB)
Doc dr Brković Božidar, Beograd (SRB)
Ass Prof dr Henry Dušan, Atkinson, London (UK)
Doc dr Tatjana Terzić, Beograd (SRB)
Doc dr Dušan Đurić, Beograd (SRB)
Doc dr Katarina Ilić, Beograd (SRB)
Doc dr Srđan Milovanović, Beograd (SRB)
Doc dr Miroslav Stojadinović, Kragujevac (SRB)
Mr sc. med. dr Miroslav Mitrović, Beograd (SRB)
Prim dr Momir Pušac, Banja Luka (RS)
Dr Petar Vuković, Split (HRV)
Dr Predrag Drenovaković, Čuprija (SRB)
Dr Jovan Deliće, Čuprija (SRB)

IZDAVAČKI SAVET / PUBLISHING COUNCIL

Prof dr Mihailo Pantović, Kragujevac (SRB)
Prof dr Snježana Pejičić, Banja Luka (RS)
Steven Hall, Ph.D, Cheshire (GBR)
Dr Miroslav Stojanović, Čuprija (SRB)
Marko Đurić, prof, Čuprija (SRB)
Vladan Arsić, ecc, Jagodina (SRB)

REDAKCIJA / EDITORIAL OFFICE STAFF

Dr Ivica Jocić
Mr sc. med. dr Vladan Vlajković
Inž El. Vladimir Tomić
Sanja Mihajlović

LEKTOR I KOREKTOR / SERBIAN LANGUAGE EDITING

Prof. Zorica Marinković

PREVODILAC / ENGLISH LANGUAGE EDITING

Prof. Nevena Šimšić

DIZAJN I TEHNIČKA OBRADA / DESIGN

Radisav Stanković, Zedesino, Beograd (SRB)

ŠTAMPARIJA / PRESS

Štampa se ćirilicom i latinicom
Dizajn studio RP, Čuprija (SRB)

GODIŠNJA PRETPLATA / YEARLY SUBSCRIPTION

Izlazi tromesećno / Published quarterly
Za pravna lica 4000,00 dinara
Za fizička lica 2000,00 dinara
Foreign Countries 50,00 Euros

ADRESA UREDNIŠTVA / EDITORIAL OFFICE

Zavod za javno zdravlje Čuprija "Pomoravlje" Čuprija
PONS Medicinski časopis
35230 Čuprija, Miodraga Novakovića 78, SRBIJA
Institute for Public Health Cuprija "Pomoravlje"
PONS Medical Journal
35230 Cuprija, Miodraga Novakovica 78, Serbia

TELEFON / PHONE

+381 (0)35/847-00-36, +381 (0)35/847-32-89

FAX

+381 (0)35/847-05-59

E-MAIL

redakcija@ponsjournal.info

SAJT / HOME PAGE

www.ponsjournal.info

INDEXED / ABSTRACTED

SCIndeks, Index Copernicus

SADRŽAJ / CONTENT

PONS Medicinski časopis / PONS Medical Journal

ODBORI / COMMITTEES	s3
UVODNIK / EDITORIAL	s4
APSTRAKTI / ABSTRACTS	s5 - s47
KARIKATURE / CARTOONS	s48 - s52
UPUTSTVO AUTORIMA / INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	s53 - s55

СИМПОЗИЈУМ „МЕДИЦИНА И УМЕТНОСТ“

**ЗДРАВСТВЕНИ ЦЕНТАР „СТУДЕНИЦА“ КРАЉЕВО
ДРУШТВО ЗА НЕУРОНАУКЕ „СОЗЕРЦАЊЕ ИЗ ШУМАДИЈЕ“ КРАГУЈЕВАЦ**

Конак Манастира Студеница, 05-06. Октобар 2012. године

HEALTH CENTER „STUDENICA“ KRALJEVO

SOCIETY FOR NEUROSCIENCE „SOZERCANJE FROM SUMADIJA“ KRAGUJEVAC

SYMPOSIUM „MEDICINE AND ART“

MONASTERY STUDENICA, 5-6TH OCTOBER 2012.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР / ORGANIZING COMMITTEE

1. Мр сц. др Звонимир Веселиновић, хирург, директор Здравственог центра „Студеница“, Краљево, председник

2. Проф. др Михаило Пантовић, редовни професор Неуропсихијатрије Универзитета у Крагујевцу, председник Управног одбора Друштва за неуронауке „Созерцање из Шумадије“, Крагујевац, потпредседник

3. Архимандрит Тихон Ракићевић, игуман манастира Студенице, Студеница, Краљево

4. Др Драган Каљевић, клинички фармаколог, Здравствени центар „Студеница“, Краљево

5. Проф. др Драган Миловановић, редовни професор Фармакологије и токсикологије Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац, члан

6. Др Звездан Максимовић, хирург, Здравствени центар „Студеница“, Краљево

7. Драгана Петровић, Здравствени центар „Студеница“, Краљево

НАУЧНО-ПРОГРАМСКИ ОДБОР / SCIENTIFIC PROGRAM COMMITTEE

1. Проф. др Славица Ђукућ Дејановић, Министар здравља Републике Србије, редовни професор Психијатрије, Факултета медицинских наука, Универзитета у Крагујевцу, Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац, почасни председник

2. Проф. др Драган Раванић, ванредни професор Психијатрије, Факултет медицинских наука и Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац, председник

3. Проф. др Михаило Пантовић, редовни професор Неуропсихијатрије Универзитета у Крагујевцу, председник Управног одбора Друштва за неуронауке „Созерцање из Шумадије“, Крагујевац, потпредседник

4. Доц. др Сања Пајић, доцент Српске средњовековне уметности, поствизантијска уметност, Филолошко-уметнички факултет (ФИЛУМ) Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, члан

5. Мр сц. др Звонимир Веселиновић, хирург, директор Здравственог центра „Студеница“, Краљево, члан

6. Проф. др Драгослав Никезић, редовни професор Радијационе физике, декан Природно-математичког факултета Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, члан

7. Доц. др Драгутин Арсић, менаџмент, Факултет за пословни и индустријски менаџмент Унион Универзитета у Београду, директор Завода за јавно здравље Ђуприја „Поморавље“, Ђуприја, члан

8. Доц. др Маја Анђелковић, доцент Српске књижевности, Филолошко-уметнички факултет (ФИЛУМ) Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, члан

9. Проф. др Весна Пантовић, редовни професор Епидемиологије Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Институт за заштиту здравља, Крагујевац, члан

10. Емеритус проф. др Исидор Јевтовић, Факултет за пословни и индустријски менаџмент Унион Универзитета у Београду, члан

11. Проф. др Милан Стануловић, редовни професор Фармакологије и токсикологије Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, члан

12. Проф. др Слободанка Метиљевић, редовни професор Интерне медицине Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, члан

13. Доц. др Душан Ђурић, доцент Клиничке фармакологије Факултет медицинских наука и Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац, председник, члан

14. Проф. др Драган Миловановић, редовни професор Фармакологије и токсикологије Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац, члан

15. Живомир Ранковић, директор и главни и одговорни уредник Центра за неговање традиционалне културе „Абрашевић, Крагујевац, члан

Краљево, Крагујевац, Студеница, 2012. године

Kragujevac, Kraljevo, Studenica, 2012. SERBIA

Уводник

Две моћне гране човекове креативности - медицина и уметност - изникле из стабла прометејских стремљења и племенитог духа, имају своје снажне корене и у филозофији, религији, миту, посебно у науци а највише у врховима „изненађења душе“ - имажинацији, а да се зна „машта је важнија од знања“ (Ајнштајн).

Шта је стваралаштво, упорно и дуго трага наш највећи суперкомпјутер у васељени - мозак, састављен од 100.000.000.000 чаробних неурона, колико има и звезда у Млечном путу, уз чињеницу да сваки од њих има од 5.000 - 50.000 синапси, па га то чини правим унутрашњим космосом. Иако уз Сунце највећи стваралац на овом нашем свету и моћан, ипак је његово величанство - мозак кроз време био у лутању у потрази за одговорима, па чак и сада, иако је пут добро усмерен, још није ни близу циљу да одговори шта је креативност и где се прецизно крије.

Кренуло се давно, тако што се сматрало да је уметност моћно „божанско лудило“.

Истине ради, што је поткрепљивало то мишљење, безброј познатих уметника у разним областима заиста је и боловало од психозе. Али, данас знамо иако та заблуда и даље тиња, да креативност одликују здрави процеси и да су они који су боловали то стварали у својим ремисијама и здравим фазама. Томе је посебно доприносило и неразумевање околине за хомопросторне и јанусовске процесе, засноване на високим ступњевима логики.

Време је померило стваралаштво на инспирацију као „mens diviniор“, а онда је Фројд све окренуо и померио ка психолошким факторима и несвесном: уметност је по њему на средини између сна и неурозе...

Низале су, на темељу тих открића се бројне психоаналитичне патографије засноване на „несвесној структури“ уметничког дела.

Најзад, дошло се и до тога да уметност има биолошку базу - мозак. „Велики интуитивни учитељи човечанства“, Леонардо да Винчи, Микеланђело, Весапијус, као лидери анатомије, указали су на пут којим данас корача неуроестетика. Неуролошким испитивањима, имагинг студијама (SPECT, PET) и др. дошло се до сазнања о разликама десне и леве хемисфере, о Моцартовом ефекту, о функцији мозга код музичара и њиховој разлици у односу на не-музичаре итд.

Безброј тих открића из света медицине о уметности, објашњења и анализе наћићете, надам се, и у овде приложеним радовима.

Тако у нашој „раскошној авлији православља“, манастиру Студеници, „мајци, корену и глави свих светих српских цркава“, где је уз бројне средњовековне анонимне уметнике стварао и велики Лонгин, где уз прву српску болницу унутар Србије и даље тиња, рекао бих, духовна болница свих Срба, стижемо да се са својом баштином, а бар мало и кроз овај скуп, улијемо у велику реку светске културе...

Михаило Пантовић

Ka neurologiji i umetnosti

Mihailo Pantović,¹ Maja Pantović²

1. Specijalistička ordinacija „Neuro Life“, Kragujevac

2. Klinika za psihijatriju, Klinički centar Srbije, Beograd

Poput naših fresaka, koje su često oštećene, pa je jedan deo jasan a jedan nije, takva relacija postoji i između umetnosti na jednoj strani i procesa koji dovode do toga. I na našim prostorima ostala je suštinska tvrdja koja se vidi iz pisma Jovana Damaskina „O čoveku, šta je čovek“ (XVII – srpski rukopis) „Čovek je svesno, živo biće, smrtno, razumno i za umetnost sposobno“. Prvo i davno se smatralo, po Aristotelu, da nema velikog genija bez primeše ludila i da „Bog oduzima pamet pesnicima i koristi ih kao svoje sveštenike... To je „Božansko ludilo“...“ Iako je mnogo poznatih ljudi bolovalo od psihoze, veza između psihoze i genijalnosti, zna se, ne postoji. Kreativnost pripada aktivnim, namernim operacijama i zdravim procesima, pa je ta sličnost površna, zasnovana na janusovskim i homoprostornim procesima, koji često izmiču običnoj logici pa zato podsećaju na psihozu. A u fazama njihove remisije mogući su visoki dometi kreativnosti. To se odnosi i na različite grupacije poput samoubica, homoseksualaca, alkoholičara, onih pod uticajem psihoaktivnih supstanci, umetnika koji su patili od defekata, povreda, bolesti, gubitka u ranim godinama, slepih... Iako su mnogi isticali značaj inspiracije, to iznenađenje duše po Šileru, akcenat je tu pre lažan, pre je izuzetak nego pravilo. Pre „mens divini“ („Duša u jakoj meri božanska“) presudna je motivacija. Pojava Frojda donela je i njegov stav da se umetnost nalazi između sna i neuroze, da je važna dečija igra i sanjarenje, da je fantazija ispunjenje želja i korektiv stvarnosti koja ne zadovoljava. Tako se stiže i do toga da je umetnost i terapija, a kada se stvara napetost u kreativnosti to je i bolest. Paradigma ovog psihoanalitičkog tumačenja su brojne patografije koje nam ukazuju da je umetničko delo eksternalizacija psihičkih stanja. Na kraju ovog puta umešala se i neurologija, umetnost ima i biološku bazu - mozak. Na to su prvi ukazali veliki, intuitivni učitelji čovečanstva, renesansni lideri anatomije: Leonardo da Vinči, Mikelandelo, Vesalijus. Koreni medicine potiču i iz umetnosti, o tome govori i zajednička slava lekara i umetnika - Sveti Luka. Dodiri medicine i umetnosti kroz vekove su brojni, neki od tih nezaobilaznih primera su slike Buša, Brojgela (vađenje kamena ludosti!), Goje, El Greka,

Žerikoa, Rembranta (čas anatomije dr Nikolasa Tulpa), život Van Goga, Lotreka, Karavađa, Rafaela, Mocarta... U tu priču ulaze i aure u migreni Đorđa de Kirika, Pikasa, artista sa epilepsijom temporalnog lobusa...I u svetu muzike ima mnogo primera: Mocartov efekat je tako izmena u neurofiziološkoj aktivnosti pri slušanju njegove sonate za dva pijana u D-duru, tu su i muzičke halucinacije na lekove, refleksne epilepsije na muziku, primeri sinestezije da je jedno čulo automatski izaziva drugo (muzika i boja), zatim savanti kao slučaj mentalno zaostalog koji poznaje preko 2000 opera, pa muzičarska distonija, Vilijamsov i Aspergerov sindrom, pa stvaranje u Pikovoj demenciji (Ravel), pevanje afazične dece, itd.

Imidžing studije ukazuju na povećanje regionalnog krvotoka u temporalnom lobusu, registrovane su i strukturne promene u muzičara u tom regionu i u corpus callosumu... Dostignuća se množe. Tako nam je i umetnost pomogla da uočimo razliku: levi korteks izgleda teži da bude logičan, analitičan, lingvističan i sekvencijalan, dok desni obično hoće da bude intuitivan, holističan, orijentisan na slike i simultan. Na toj dihomiji hemisfera, na tom funkcionalnom rascepu dobijamo mogućnost bezbroj varijacija kreativnih ličnosti. Njihovi su dometi brojni, ponekad ostaju i anonimni: u crkvenoj, narodnoj umetnosti...

Ključne reči: neurologija; psihijatrija; umetnost.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Pantovic M, Pantovic M. Toward neurology and art. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s5. (abstract)

Key words: neurology; psychiatry; art.

Žan Marten Šarko – korifej neurologije i stvaralaštva

Čongor Nadj

Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad

Utemeljivač savremene neurologije Jean Martin Charcot rođen je u Parizu 1825., kada neurologija još nije bila prepoznata kao zasebna specijalnost. Kao poliglota, bio je u prilici da se upozna sa odgovarajućom literaturom na engleskom, nemačkom italijanskom i francuskom jeziku. I stekne vrlo dobro poznavanje tadašnjih znanja iz gerontologije, bolesti zglobova, pluća, kao i anatomske, fiziologije i patologije nervnog sistema. U 23. godini završava medicinu i započinje svoju karijeru u Hospital de la Salpêtrière gde postaje, gde postaje "Chef de Clinique" 1853. Profesor patološke anatomije Univerziteta u Parizu postaje 1872. Tokom svoje univerzitetske karijere, sve do smrti 1893. godine, pored brojnih neuroloških oboljenja razjašnjava paradigmu histerije i hipnoze u svom tadašnjem određenju. Po svojoj profesionalnoj edukaciji i vokaciji patolog, pručava povezanost između kliničkih znakova i simptoma, kao i anatomije i patologije na dnevnoj osnovi. Zahvaljujući i svojoj izvanrednoj memoriji i likovnim sposobnostima brojne majstorske skice i crteži čine osnov njegovih istraživanja i mnogobrojnih značajnih otkrića. Elokvenција i oratorstvo daju novu, literarnu dimenziju njegovim brojnim predavanjima. Šarko postaje razlog dolaska mnogih studenata na Univerzitet Pariz. Radio je svakodnevno do jutarnjih sati. Jedino zadovoljstvo koje je sebi dopuštao bila je muzika. Utorkom uveče slušao je ozbiljnu muziku, vrlo često Ludviga van Beethovena, svog miljenika. Njegovo delo ne prestaje sa njegovom smrću, ono čini osnov i celinu sa delima svojim

učenika, da izdvojim o samo najznačajnije koje je inspirisao i profesionalno usmerio i odredio u daljem toku njihovog rada: Sigmund Freud, Charles Babinski, Gilles de la Tourette, Alfred Binet, Pierre Janet. Opisi i klasifikacije oboljenja brojnih bolesti i stanja sa kojima se bavio, imaju ne samo faktografski medicinski značaj, već i likovni, zbog brojnih skica, kao i književni po načinu izlaganja i prezentacije. Njegove knjige i obimne beleške sa predavanja prevedeni su na mnoge jezike i čine i dalje značajnu osnovu savremenih neuroloških znanja. Ujedno ga svrstavaju u najuži krug kandidata za najuticajnijeg lekara u istoriji medicine.

Ključne reči: medicine; neurologija; poznate ličnosti.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Nadj C. Jean-Martin Charcot – the leader in neurology and artistic expression. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center "Studenica" & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s6. (abstract)

Key words: medicine; neurology; famous persons.

Psihijatrija i stvaralaštvo

Dragan Jevdić

Neuropsihijatar, Vršac

U sklopu umetničkog likovnog izražavanja ljudi uopšte, kako kroz psihološke tako i kroz psihijatrijske aspekte kreativnosti, likovni izraz obolelih od psihičkih bolesti oduvek je dobijao posebno mesto i pobudjivao pažnju javnosti. To se odnosilo i na dela velikih stvaralaca - slikara - kao što su Goya, Munch, Van Gogh, Sezanne, a kod nas Sava Šumanović, Ignjat Job i drugi. Prvi autor koji je povezo likovno izražavanje psihički obolelih sa tokovima likovne umetnosti, preciznije sa likovnim pravcem ekspresionizmom, bio je Hans Prinzhorn, nemački psihijatar i istoričar umetnosti. Od tih vremena do naših dana za likovno izražavanje psihički obolelih korišćenji su brojni pojmovi i jezičke formulacije. Mi opredelili smo se za pojmove likovni izraz psihički obolelih i psihopatologija likovnog izražavanja, jer smatramo da su oni najpodesniji. Bitna osobitost likovnog izražavanja psihički obolelih sastoji se u tome što se iskazuje u trenucima kada obolela osoba trpi ozbiljne poremećaje u funkcionisanju svoje ličnosti, kada gubi integritet i ravnotežu i postaje dezorganizovana i dezorjentisana u tim trenucima dolazi do proboja iracionalnih nesvesnih snaga. U takvim okolnostima likovno izražavanje psihički obolelih direktno zavisi od prirode, porekla i intenziteta poremećaja odnosno od njegove evolucije, i predstavlja neverbalnu poruku u službi komunikacije sa svetom ili, pak, magtijsko-autističko doživljavanje sebe i svoje ličnosti. Sa dinamičkog stanovišta likovno izražavanje psihički obolelih predstavlja pokušaj restitucije i zaustavljanja dalje regresije ega. Prve stručne analize likovnih radova psihički obolelih načinio je i objavio francuski psihijatar Maks Simon. Likovno izražavanje obolelih od shizofrenije veoma je često a njihovi radovi su najkarakterističniji i najstilizovaniji i imaju najveće estetske vrednosti. Psihijatri su u njemu uvek tražili vezu sa kliničkim stanjem obolelih i potvrdu svojih dinamičkih observacija, dok su stručnjaci posvećeni umetnosti, posebno likovni umetnici, istoričari

umetnosti i likovni kritičari, tragali za novim oblicima i sadržajima, kombinacijama boja, načinima korišćenja materijala i dr. Kod obolelih od shizofrenije likovno izražavanje nastaje u naletima a struktura likovnog izraza kod obolelih od shizofrenije uvek je specifična i iskošena. Stil likovnog izražavanja obolelih od shizofrenije najteže je podvrgnut analizi. Oblik i sadržaj likovnih radova kod obolelih od shizofrenije se menja do ustaljenog oblika likovnog izražavanja ili stila kao elemenata stvaralačkog procesa, a tek posle i dolazi do promene i u sadržaju likovnih ostvarenja i pojave psihopatoloških elemenata. Na crtežima i slikama obolelih od shizofrenije najčešće se zapaža različito intenzivna osećajna praznina, kardinalni simptom shizofrenije. Paranoidne psihoze se ispoljavaju nerealnim tumačenjem sveta a veoma se retko likovno izražavaju. Depresija je stalni pratilac u istoriji likovne umetnosti, još od kako je Direr, kao prvi slikar u istoriji naslikao portret depresivne žene i nazvao ga "Melancholia". Oboleli od depresije znatno se ređe likovno izražavaju, koje se inače retko dešava a ako postoji onda se zapaža posebnost oblika, sadržaja i odabira boja.

Ključne reči: psihijatrija; umetnost; slikarstvo.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Jevdic D. Psychiatry and artistic expression. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center "Studenica" & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s7. (abstract)

Key words: psychiatry; art; paintings.

Схизофренија - креативност или лудило

Драган Раванић,¹ Милена Илић,² Маја Пантовић³

1. Клиника за психијатрију, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац

2. Катедра за патолошку анатомију, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац

3. Клиника за психијатрију, Клинички центар Србије, Београд

Још су стари Грци сматрали, посебно Платон, а касније се то провлачило преко бројних познатих људи као нпр. Ламбозо, Хајне, па све до данашњих дана, да је стваралаштво божји дар, да нам то поклањају музе, са брда Хеликона, да је то болесно или делиријумско стање...

Истине ради, многи велики ствараоци били су психотични: било је то или болест или утицај алкохола, психоактивних супстанци. Њихов списак је велики, а као посебно острво у свету таме издвајају се оболели од схизофреније. Тај однос ове психозе и креативности, већ је подуже предмет разних студија, посебно патографских. Експлозија несвесних садржаја, фасцинантних и оригиналних у фазама ремисије оболелих, може из најдубљег мрака несвесног донети такве садржаје да они имају вредност универзалног дела. Наравно, то стваралаштво које се не одвија у шубовима психозе, већ у њеним ремисијама подразумева да суштински нису оштећене оне високе менталне функције које су потребне за луцидне екстернализације ових душевних мученика. Ако је неко од оболелих опседнут да било којим материјалом нешто креира, а имали смо таква искуства, онда они, најчешће на ликовни или симболични начин често комбиновањем цртања и писања изражавају свој бизарни свет чији је огроман распон од безизразности и пустоши до узбуд љиве

узнемирености. Тако ови људи, који и халуцинирају, излажу свој свет најчуднијих облика у коме је простор, предмети и сав свет понекад застрашујући, понекад пун микропсије или макропсије... Онда када болест промени свој ток, то постаје видљиво и у њиховим делима, а егзацербација болести недозвољава креативност. Олакшање које оболели доживљавају кроз свој рад има и свој терапијски ефекат, а нама дозвољава да их тако лакше проучавамо. Тако њихов живот постаје смирењиви и уравнотеженији, а нама приближава њихов свет фантазмагорија и дубина несвесног а неконтролисаног код њих. Тиме се успоставља комуникација њиховог и нашег света.

Кључне речи: схизофренија; личност; креативност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Ravanic D, Ilic M, Pantovic M. Schizophrenia – creativity or insanity. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s8. (abstract)

Key words: schizophrenia; personality; creativeness.

Визус у невролошким болестима – мотив уметничког приказа

Мирјана А. Јанићијевић Петровић, Татјана Шаренац,
Драган Вујић

Клиника за офталмологију, Клинички центар „Крагујевац“, Факултет
медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац

Очни живац и мозак заједно гледају, заједно болују. Смањење вида, као последица атрофије очног нерва је последица ретробулбарног неуритиса у склопу мултипле склерозе, регионалних тумора и анеуризми, хередитарних, токсичних и нутриционих неуроофталмопатија, дијабетске ретинопатије, глаукомне болести, мигрене, психијатријских обољења... Дисфункција оптичког нерва подразумева пад вида, аферетни пупиларни дефект, дисхроматографију црвено - зелене основе, смањење осетљивости сјаја светлости, смањење контрастне сензитивности, са дефектима у видном пољу, као дифузна депресија, сужења централног поља, појаве централних, алитудиналних и других скотома. У склопу заједничких неуроофталмолошких болести настају и психолошке промене, као интелектуални пад, депресија, еуфорија, деменција и друго. Међу познатима са мултиплом склерозом и ретробулбарним неуритисом су немачки писац Хајнрих Хајне, енглески глумац Bryan Forbes, америчка глумица Teri Garr, певач Alan Osmond, песник Cindy O'Connor, пијаниста Ronald Rogers, књижевница Deborah Bruening и други. Како су видели уметници? Енглески појам за актуелну уметност је – „contemporary art“, и за јуче и за данас. Чувени сликар, Ван Гог је имао слабу моћ разликовања боја, глаукомну болест, мигренозни и епилептични статус, шизофренично стање, подвојену личност, неурозе и друге болести. Под утицајем терапије свог лекара Gacheta, препарати дигиталиса, против епилепсије, у то време, су погоршавали визуелне перцепције и способности сликара, а највише у домену жуто - плаве основе колорног вида у најпознатијим му сликама. Под утицајем едема рожњаче, у глаукомном нападу, сликар је све видео мутно, боје су се неправилно преламале у замућеној рожњачи и мењале изглед уметничке слике. Уметници дијабетичари, услед едема макуле, тј. тачке најјаснијег вида на ретини, а касније уз прогресију васкуларног оштећења очног дна, имају промену јасноће, перцепције боја и облика. Старачка катаракта, у народу позната као мрена, у току своје прогресије и миопне доминације, утиче на замагљење вида, промена у домену перцепције боја и светлости, интезитета сјаја и контраста. Познати сликар Claude Monet, сликао је 50 година са развијеном, обостраном катарактом, користећи се сећањима, памћењем из живота. Доминација боја његових слика је била жуто - зелена - браон потка, у почетку, а потом су боје постајале све тамније и тамније, како је говорио, али не

мењајући стил сликања. Mary Cassatt је имала катаракте такође. Camille Pissarro је имао проблеме, ткз. сувог ока, са поремећајем у квалитету - квантитету суза, а Seizures је поседовао нервно растројство, слично Ван Гоговим неуропсихијатријском статусу. Claude Monet и Edgar Degas су континуирано сликали са обостраним катарактама и болестима ретине. El Greco-ве слике, са издуженим ликовима, су у његово време навеле медицинске стручњаке на тумачење, да је узрок таквог лика сликарев астигматизам, тј. неправилна закривљеност и преламање светлости кроз рожњачу. Galileo Galilei, чувени научник, физичар је радио до у дубоку старост готово потпуно слеп. Andrea Bocelli, италијански оперски тенор, инструменталиста, уметник, услед глаукомне болести, активно је радио до потпуног слепила, а и касније. Louis Braille, творац тадашњег Брајевог писма, за слепо и слабовете, које се данас користи, а које је сам користио, био је активиста у годинама потпуне, задесне слепоће. Домаћа уметничка сцена и офталмолошка проблематика презентује се са две чувене историјске личности. Са полуслепим српским владаром Стефаном Дечанским, за чије се име везује постојање претече прве болнице која је збрињавала тек очне болести. Носећи црни појас преко очију, након задесне опекотине оба ока, учио је о очним проблемима у Цариграду, где је по очевој казни боравио, и пренео своја знања, вративши се у родни крај. Са потпуно слепим српским гусларом и песником Филипом Вишњићем, великаном српске народне речи кроз јуначка дела, који је забележио епохалну, српску историју, културу и уметност.

Кључне речи: офталмологија; уметност; катаракта; глауком; астигматизам.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Janicijevic Petrovic MA, Sarenac T, Vujic D. Myopia in neurologic diseases – a motive of artistic expression. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Krugujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s9. (abstract)

Key words: ophthalmology; art; cataract; glaucoma; astigmatism.

Типологија чуда у списима о сремским Бранковићима

Светлана Томин

Одсек за српску књижевност, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад

Од ранохришћанских времена чудесна исцељења сматрана су доказима светитељства неке личности. Она спадају у најчешћа чуда која чине светитељи и незаобилазан су део средњовековне књижевности и фрескосликарства.

Чуда која чине светитељи веома су широког спектра, поред исцелитељских, могу да буду и у функцији заштите државе, града или манастира, као и да се односе на контролу природних појава. Према писању хагиографа, Свети Сава је чинио чуда као Христос у јеванђељима – утишавање буре, подизање ослабљеног, оживљавање умрлог.

Сремски Бранковићи, потомци деспота Ђурђа, припадници су треће и последње светородне српске династије. Живели су крајем петнаестог и у прве две деценије шеснаестог века и у култним списима – житијима и службама описана су чуда која су се дешавала на њиховом гробу у Крушедолу. Ова чуда односе се на њихова непропадива тела, али и на различита исцељења. Тако су мошти Стефана Бранковића лечиле од злих духова и помогле оздрављењу ослабљеног детета. Ангелина гробница била је мироточива, одгонила зле духове и чинила да слепи прогледају а хроми проходају. Светом Максиму "као изврсног лекару" молило се за исцељење од очних и ушних, зубних и ножних болести. Мошти деспота Јована исцељивале су ослабљене и следе, као и жену обузету бесом и непокретног младића.

Закључак је да чуда која чине сремски Бранковићи у потпуности припадају типологији светитељских чуда описаних у текстовима из епохе Немањића. У првом реду она су описана по угледу на чуда Светог Симеона и

Светог Саве, док би чудо враћања вида имало свој узор у чуду Стефана Дечанског.

И на овај начин, преко описа чудесних исцељења, сремски Бранковићи представљају се као настављачи традиције из периода Немањића, која је, како се показује, била и те како жива у шеснаестом веку. Истовремено, то је још један доказ да су у крајевима северно од Саве и Дунава присутне теме и представе из епохе процвата српске средњовековне књижевности – та идеја континуитета била је у основи идејног концепта сремских Бранковића.

Предметне одреднице: чудесна исцељења; Свети Сава; средњовековна чуда; књижевна традиција; позни средњи век; сремски Бранковићи; Крушедол.

Кључне речи: медицина; литература, средњовековна; спиритуалне терапије; свеци; Србија.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Tomin S. A typology of wonders in the work about Brankovici in Srem. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s10. (abstract)

Key words: medicine; literature, medieval; spiritual therapies; saints, Serbia.

Мотив болести и исцељења у апокрифима

Томислав Јовановић

Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд

Апокрифи се истичу великим богатством и разноврсношћу мотива. Мотив болести присутан је како у старозаветним тако и у новозаветним апокрифима. Први помен болести јавља се у апокрифној Књизи о Адаму и Еви, када Адам спозна болест утробе. Поред Адамове болести, још се говори о Јововој, Јосифовој, Рувимовој, фараоновој болести. Уз општи израз болест јављају се и ближа одређења као што су болест бубрега, стомачна, очију и глухоћа. Захваћеност целог тела болешћу исказано је речима „од главе до ноктију ногу“, какво је било стање праведног Јова. Болест може бити велика, свакаква, љута, на смрт, од ватре, од радости, од страха, од туге. Јасно се разликује болест тела и болест душе. Од значаја је и терминолошка посебност која узима у обзир бол, те се тако среће бол главе, срца, због деце, родитеља, која траје шест дана, или се говори за некога да не зна за бол. Постоји разноликост и сликовитост израза којима се сагледава стање оболелог, те се говори да се болешћу додијава, озлобљава, прети, мучи, обузима, опхрвава, ослабљује.

Исцељење је мотивска категорија која је узајамно повезана са настојањем да се болест одагна и изнађе лек за њу, као и да се дође до особе која ће у томе помоћи. Изрази који предочавају побољшање здравља и излазак из болести јесу лечење, излечење, исцељење, оздрављење. Наводе се разне врсте болести за које се тражи лек. Тако се спомињу губа, слепило, безумност, беснило, глувоћа, грбавост, сухоруконост, хромост, ослабљеност. Понекад се истиче и болест душе и прогоњење нечистих духова. У лечењу је коришћена трава, биљка, смоква, вода, роса, реч, жуч рибе, мехур

рибе, очи рибе, чаша, додир. Као исцелитељи спомињу се углавном лекар и врач, што се своди на исто, јер је то у ранијем периоду подразумевало исту особу. Призивање имена Христовог имало је посебно место у лечењу. Он је иначе код Хришћана сматран за највећег и правог исцелитеља. Од глагола који означавају лечење јављају се следећи изрази: лечити, врачати, исцелити. Ипак је израз бајати повезиван са бацањем чини. Када се узме у обзир сва фантастика која прожима апокрифе, мотив исцељења мора се пратити кроз повезаност свега што ова дела одликује као књижевна, у којима се преплићу земаљско и небеско, божанско и ђаволско са човеком осуђеним на непрестане падове и усправљања и трагања за својим местом у свеколиком обиљу живота и насртаја на њега.

Кључне речи: медицина; болест; исцељење духом; исцељење вером; књижевност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Jovanovic T. A motive of illness and recurement in the apocriphes. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s11. (abstract)

Key words: medicine; disease; mental healing; faith healing; literature.

Описи чудесних исцељења у житијним делима архиепископа Данила II и његовог Ученика

Љиљана Јухас-Георгиевска

Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд

Шире заинтересован за видове приказивања чуда светитеља у српским житијима, аутор овога пута у разматрање узима дела Данила II и његовог Ученика. Предмет његове анализе су у првом реду описи чудесних исцељења у Житију архиепископа Арсенија I (болесник са „живином у грлу“, глувонеми младић, грчки монах који је обузет „неким варљивим страхом“, жена чија је десна рука „урасла у утробу“), и Житију архиепископа Јевстатија I (човек са „живином у ноздрвама“). Испитује структуру поменутих описа и настоји да утврди изворе/узоре.

Кључне речи: књижевност, средњевековна; биографија као тема; свеци; исцељење вером; медицина.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Juhas Georgievska Lj. Descriptions of wonderful healings in hagiographies by archbishop Danilo II and his Student. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s12. (abstract)

Key words: literature, medieval; biography as topic; saints; faith healing; medicine

Научни експеримент – додир практичног и уметничког

Владимир Љ. Јаковљевић

Катедра за физиологију, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац

Велики Парацелзус, алхемичар и лекар, писац медицинских и окултних дела, творац медицинске хемије је тврдио: "... не само лечити, већ лечити и истраживати". У овој реченици је сажета сва суштина медицинске мисли, а то је да нема правог и правилног лечења без суштинског истраживања. Медицинска физиологија је примарно експериментална наука, али тесно повезана са применљивошћу базичних научних истраживања за добробит лечења болесних људи. За нас, физиологе, који смо опредељени да истражимо неистражено и покушамо да спојимо научно и практично, то представља смисао стручног и научног постојања. Јер, наука је мртва без праксе, док је пракса слепа без науке. У свему томе има нечег мистичног и изазовног, што за сваког правог истраживача представља свакодневни изазов, који је рађа у сваком новом или поновљеном експерименту. Да би се остварио прави приступ сваком новом експерименталном изазову, њему се мора приступити са пуно љубави и са примереном дозом адреналина. Наравно, треба за све то имати по мало талента, а пожељно је имати и стила,

макар он био и погрешан. Да ли у овоме налазите нешто уметничко? Надамо се да је сада мало јасније зашто се Нобелова награда додељује не само за медицину, већ за физиологију и медицину.

Кључне речи: физиологија; истраживачке технике; уметност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Jakovljevic VLj. Scientific experiment – a touch between practical and artistic. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s13. (abstract)

Key words: physiology; investigative techniques; art.

Лапот

Славица Ђукић-Дејановић,¹ Михаило Пантовић,²
Драган Раванић,³ Драган Миловановић⁴

1. Министарство здравља Републике Србије, Београд, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Клиника за психијатрију, Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац

2. Специјалистичка ординација „Неуро Лајф“, Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац

3. Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Клиника за психијатрију, Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац

4. Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац

Лапот, присутан кроз историју и на нашим просторима, улива се у велику реку односа детета и родитеља, чије је извориште Едип, митолошки јунак Грчке. Фројд и следбеници учили су да су највеће уметничке креације, кроз дуги проток времена, биле управо тамо где је у средишту обрађивања била тема едипалног карактера. Од Софокла и његове драме о Едипу, па преко Хамлета, преко Леонарда да Винчија и његове „Мона Лизе“, све до Достојевског и других, психоаналитичари, посебно Фројд, стигли су до тога да преувеличано свуда, од појединца до народа, виде - доминантно или искључиво само Едипов комплекс. Развијањем ових несвесних, психолошких механизма отвориле су се бројне могућности за уметничке креације велике снаге и дубине. Древни и истребљени обичаји убијања старих а најближих, од севера Европе преко америчких Индијанаца, Јапанаца па до источних делова Србије и Космаја, понекад забележен и на филму, а уз присуству целог села, бележи нам 1918. Тихомир Ђорђевић, своје корене изгледа вуче од римских легија на овом простору, а они су убијали своје старе. Лапот, можда прастара варијанта еутаназije, је послужио и

као инспирација за уметничке креације, у којима стари својим знањем и искуством заслужују поштовање и респект. Лапот је један од миљоказа на пута за хуманије друштво. Тако и овим кратаким записом о лапоту, старом обреду, где су стари људи, „ни живи ни мртви“, долазимо у подручје „схватања света и решавања супротности у њему кроз и уз помоћ мита“.

Кључне речи: стари; друштвено понашање; психологија, друштвена.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Djukic Dejanovic S. Lapot. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s14. (abstract)

Key words: aged; social behavior; psychology, social.

Медицински мотиви на фрескама наших манастира

Сања Пајић

Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Међу многобројним спонама које повезују медицину и уметност средњег века посебну пажњу заслужују представе медицинских инструмената и опреме у ликовним уметностима, посебно сликарству. Значај ових представа јесте у њиховој документарној вредности и непосредном сведочанству о начину живота одређеног времена.

Медицински инструменти су саставни део иконографије одређених светитеља, пре свега св. врача (лекара), међу којима су најчешће приказивани Козма и Дамјан (три пара близанаца), Пантелејмон и Јермолај, потом Кир и Јован, Самсон и Диомид. Такође, и св. Анастасија Фармаколитрија често у рукама држи предмет који припада медицинској опреми.

Представе медицинских инструмената и опреме сачуване у српском средњовековном сликарству нису до сада биле тема посебног проучавања. У раду се идентификују одређени медицински инструменти и опрема захваљујући археолошким налазима и то превасходно античким, будући да су средњовековни налази медицинских инструмената ретки.

Предметне одреднице: средњовековна медицина, медицински инструменти, Свети Врачи, св. лекари, средњовековна уметност, српска уметност, иконографија.

Кључне речи: историја, средњовековна; медицина; свеци; сликарство; опрема и материјал.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Pajić S. Medical motives on the frescoes in Serbian monasteries. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s15. (abstract)

Key words: history, medieval; medicine; saints; paintings; equipment and supplies.

Како сликати патњу?

Душан Ђурић¹, Весела Радоњић², Срђан Миловановић³,
Соња Ђурић⁴, Иван Павловић⁵, Слађан Стојилковић⁶,
Душан Томовић⁵

1. Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац;
Институт за рехабилитацију, Београд

2. Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац;
Агенција за лекове и медицинска средства Србије, Београд

3. Медицински факултет, Универзитет у Београду; Клиника за психијатрију КЦ
Србије, Београд

4. Universitat Wien, PhD English and American studies, Wien

5. Апотека Крагујевац, Крагујевац

6. Апотека – „Otho-Medicalpharm“, Крагујевац

Ослањајући се на теоријске претпоставке психоанализе, француски психоаналитичар Серж Тисерон доводи цртачки потез у везу са разрадом тзв. депресивног фантазма. Иако је депресивни фантазам увереност субјекта да изгубљени (апотоминкорпорисан) објект пати због растанка, онда је „рањавање“ беле површине хартије заправо материјализација, постављање на сцену повреда које је раздвајање нанело вољеном бићу. Свесна разрада овог фантазма отвара пут нормалном раду жалости. Иконолошки код који означава меланхолију може се видети у приказима Адамовог пада, Христа, чаробњака и научника задојених фаустовским грехом. Снажно уображење маште *astrum hominis* (човекова звезда-водиља) сукобљава се са метафизичком празнином и коначношћу, са осећањима пролазности, са тугом и јадом. Меланхолија I (Албрехт Дирер) одражава ренесансну концепцију „сатурнског“ генија и меланхолије, геометрија и уметност. Пејзаж настао у позним годинама ствараоца (Сезан) је готово празан простор, мало дрвећа, ретке сенке и болно дубока перспектива. „Крик“ Едварда Мунка, симбол модерне меланхолије, приказује антропоморфног црва, контраст између равнодушности шетача и панике лика у првом плану. Ескирол, један од оснивача француске психијатрије, закључује да термин меланхолија не одговара модерној клиничкој пракси и замењује га ништа мање поетичним називом – липеманија. Ново име ће се задржати све док, са енглеског говорног подручја, не буде stigла депресија. Израз „*furore melancholicus*“ који је постао синоним за „*furore divinus*“ укључује надахнуће, ентузијазам, егзалтираност, основа са које је могућ узлет у сферу генијалности, у домен „надљудског“ при чему данас, термин „биполарни афективни поремећај“ укључује оне код којих „имагинација“ преовладава у односу на „дух“ или „разум“. Чини се да постоји фундаментална веза између поремећаја расположења и уметничког или књижевног стваралаштва, које срећемо код појединих сликара: Ralph Barton, Francesco Bessano, Francesco Borromini, Richard Dadd, Edward Dayes, Paul Gauguin, Vincent van Gogh, Arshile Gorky, Benjamin Haydon, Ernst Josephson, George Innes, Ernst Ludwig Kirchner, Edwin Landseer, Michelangelo Buonarroti, Edvard Munch, Jules Paschin, Georgija O'Keeffe, Jackson Pollock, Dante Gabriel Rossetti, Mark Rothko, Nicolas de Stael, Henry Tilson. Vincent van Gogh своје ликовно изражавање темељи на експресији унутрашњег субјективног израза и коришћењу чистих, јарких боја што даје ефекте декоративности блиске мозаику и витражу. У раној фази сликарства овај уметник врхунског талента претаче на

платно сцене из живота сељака и рудара препуне мрачних зеленкасто-смеђих тешких боја. Након тог периода, он напушта социјалне теме, а у чаролији боја примат преузимају варијације плаве и жуте боје (симболи земље, неба и сунца, а још више израз унутрашњих ритмова и варијација). Ове две боје имају у његовим сликама улогу коју су имале у византијској уметности плава и златна (симбол непроменљивости и апстрактних вредности). Такође, показује и интересовање према проучавању сопственог лика, што је овековечио низом аутопортрета који јасно сведоче о развоју стила који је померен са мрачних тонова ка ватромету црвене, плаве, жуте и зелене боје. Без много потешкоћа може се уочити да његове слике одишу елементима депресије, туге и велике усамљености. Неретко се либио да прикаже мрачне и непријатне мотиве из живота расипника и бескућника, упућујући на стварност која нас окружује, а пред којом затварамо очи. Насупрот његовом, сликарство Jackson-a Pollock-а карактерише симетрија и разноликост облика што је употпуњено деликатношћу интензивних боја које дају акценат на драматизацију сцена и ликова осликавајући стање њихове душевне напетости и безнађа. Пејзажи имају потпуно имагинаризовану улогу на сликама. Акумулиране емоције на рушевинама живота сам уметник претаче у своја апстрактна дела у којима доминирају различите нијансе црне, сиве и тихих боја у јесењем ритму. Сам сликар експериментише и са светлијим тоновима али сматра да дела тада немају довољну дубину да посматрача покрену на уметничко „уздицање“. Све то доприноси упечатљивости, као и аутентичном и оригиналном осећају након дубљег разматрања слика, који премда поровоцира узбуђење, у исто време вуче и назад.

Кључне речи: депресивни поремећај; биполарни поремећај; уметност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Djuric D, Radonjic V, Milovanovic S, Djuric S, Pavlovic I, Stojilkovic S, Tomovic D. How to paint grief? Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s16. (abstract)

Key words: depressive disorder; bipolar disorder; art.

Боје меланхолије

Срђан Миловановић¹, Весела Радоњић², Душан Ђурић³,
Соња Ђурић⁴, Зоран Јовановић⁵, Слаћан Стојилковић⁶,
Душан Томовић⁷

1. Медицински факултет, Универзитет у Београду; Клиника за психијатрију КЦ Србије, Београд

2. Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац;
Агенција за лекове и медицинска средства Србије, Београд

3. Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац;
Институт за рехабилитацију, Београд

4. Universität Wien, PhD English and American studies, Wien

5. Општа болница, Шабац

6. Апотека – „Otho-Medicalpharm“, Крагујевац

7. Апотека Крагујевац, Крагујевац

У традицији класичне медицине телесних сокова, меланхолија се дефинисала као „црни отров“, чији корозивни ефекат, уколико га не смири „благост“ крвне течности, изазива невоље у читавом организму, почев од мозга. Меланхолија је двострука. Њено име подсећа на пустош у души, на дим који помрачује мисао и сенчи лице, вео који пада преко света, тугу без узрока. Меланхоликов дух узлеће у небо у екстази сјединјујуће интуиције, а опет меланхолик је онај који се издваја у самоћи, који се препушта непокретности, кога обузима отупелост и пренераженост очаја. Сликари и вајари подарили су нам слике у којима понекад недостају извесни показатељи који би омогућили разликовање између стерилне туге и плодне медитације, између утучености празнине и пуноће знања. Надахнута озбиљност, замишљени геније, често се држе у средини, између та два стања: уметник који приказује ове ликове жели да нам пренесе како њих настањује осећање смрти и бесмртне мисли. Боје својствене меланхолији, жута и зелена елизабетанских меланхолика, реформација је наметнула дубоку и трајну хромофобију у одевању и ентеријерима, протестантски морал осећао је најдубљу одбојност према боји, шминки, украшавању. Реформација доприноси масовном ширењу црнобелих слика. У савремено доба дошли би смо у искушење, пошто смо навикли на одређену музику, да замишљамо да је боја меланхолије плава боја, визуелно предводећи сензацију блуза, музичког облика који је настао у црначкој Америци и који карактерише константна хармонијска структура и спор четворотактни ритам који изражава меланхолично стање душе. Меланхолија има свој језик, најнеизрецивији од свих језика, своје сликарство и музику, који се понајмање могу насликати и описати од сваког сликарства и музике. Има сопствене визије, сопствене снове, потресе, сопствену осаму, беспомоћност, страх, тајну, поверење, сопствене ране и радости и поразе. Тако је настао музеј меланхолје у коме су скупљена небројена дела, насликана, гравирана, нацртана, која, од Дирера до Едварда

Мунка, од Доменика Фетија до Де Кирика, представљају меланхолију, њене црте и позе. У модерном свету, изузетно меланхоличном, снажно преовлађује сива у складу са протестантским моралом учинка и зараде, не само услед тамњења и прљања материјала, него и због природе самих материјала, лишених тонова, боја, сјаја, попут бетона и асфалта, цинка и алуминијума. House music предстаља претечу disko музике где је првенствено акценат стављен на електронско изражавање нота, које је праћено различитим светлосним ефектима раскошног колорита. У том спектру плава боја има посебно изражен ефекат на младе јер делује као ментални стимуланс и узбуђује организм. Плаво је такође симбол истине, али исто тако и интелекта, мудрости, верности, постојања и наде. Ова боја има своје дубље религиозно значење. Означава богобожаљљивост и мир. Хришћанска вера плавој боји придаје карактеристике небеске истине, вере и вечности. То је и боја Деве Марије, небеске царице. Као доказ непорочности живота и чистоте душе и тела коришћени су детаљи прожети модно плавим полудрагим камењем (лапислазули) на уникатним иконама Мајке Божије, потврђујући тежњу људског рода за покајањем и спасењем.

Кључне речи: депресивни поремећај; боја; уметност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Milovanović S, Radonjic V, Djuric D, Djuric S, Jovanovic Z, Stojilkovic S, Tomovic D. The colours of melancholy. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s17. (abstract)

Key words: depressive disorder; color; art.

Мистично и прагматично у терапији излива црне жучи

Весела Радоњић¹, Срђан Миловановић², Душан
Ђурић³, Соња Ђурић⁴, Оливера Миловановић⁵, Душан
Томовић⁶, Слађан Стојилковић⁷

1. Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац;
Агенција за лекове и медицинска средства Србије, Београд

2. Медицински факултет, Универзитет у Београду; Клиника за психијатрију КЦ
Србије, Београд

3. Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац;
Институт за рехабилитацију, Београд

4. Universitat Wien, PhD English and American studies, Wien

5. Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац

6. Апотека Крагујевац, Крагујевац

7. Апотека – „Otho-Medicalpharm“, Крагујевац

„Када туга и бојазан потрају дуго онда је то меланхолија.“ Овим Хипократовим афоризмом и теоријом о патогеној моћи црне жучи званично почиње писана историја меланхолије. Аретеј меланхолију назива манија од тренутка када се у њој јави бес. И Сократ, међу божанским бунилима, разликује лудило које долази од Аполона (пророчко надахнуће), оно које долази од Диониса (мистично надахнуће), оно за које су одговорне музе (поетско надахнуће) и бунило које долази од Афродите и Амора. Марсилио Фићино оживљава аристотеловску идеју о повезаности меланхолије и највиших интелектуалних стремљења. Меланхолија код људи од културе потиче, у суштини, од три врсте узрока. Први је небески (Меркур, који нас позива на учена истраживања, као и Сатурн, који нам омогућава да се њима бавимо и да сачувамо наша открића), други природни (како би се бавила научним проучавањима, нарочито ако су тешка, душа мора да се повуче из спољашњости ка унутрашњости, а повлачење са обода у средиште и проналажење тачке ослонаца у њему, то је својствено земљи, којој је црна жуч веома слична) а трећи људски (стално напрезање мисли утиче на јако сушење мозга; пошто је лучевина у великој мери потрошена, природна топлота – која се њоме храни – тежи да се рашири; истовремено, природа мозга постаје сува и хадна – земљана и меланхолична). Одувек се претпостављало да драго камење може да лечи болести душе. Два минерала који се најчешће наводе животињског су порекла: Пјетро Андреа Матиоли у Коментарима тако тврди да су „бисери и корал нарочито делотворни против меланхолије“. Хербаријум је најбогатији, и из њега се црпе материјал за уварке, напитке, мелеме, помаде и клистире. Две најчешће коришћене биљке које се налазе на истакнутом месту на корицама Анатомије меланхолије (Роберт Бартон) јесу боражина (слаб диуретик) и кукурек (пургатив). Кантарион се такође често помиње, пошто га препоручују ауторитети као што су Дела Порта и Алберт Велики. Али, треба да буде „убран у петак у Јупитеров час, у тренутку када је његов утицај најјачи (у јулу у време пуног месеца)“. Боражина (*Borago officinalis* L.) је биљка сиријског порекла са мноштвом благотворних

ефеката од којих су многи данас и клинички доказани, а у употреби је заступљено уље семена, које је највећи природни извор гама-линолеинске киселине. Запажено је да ова биљка у извесној мери има и дијафоретичко, антидијароичко, седативно, диуретичко и благо антидепресивно дејство. Кукурек (*Helleborus odoratus*) је биљна дрога чија је употреба готово напуштена, јер поседује израженија токсична од лековитих својстава па је се треба клонити. Та чињеница је званично потврђена средином 20. века када је утврђено је да ова биљка садржи буфадииенолидне хетерозиде, веома снажне и моћне кардиотонике сличне данас коришћеном дигиталису. Кантарион (*Hypericum perforatum*) се примењује као цела биљка (*herba*) која се суши и сецка како би се справили екстракти (*St. John's Wort*) за хуману употребу. Нашироко је познато кантарионово уље (*Oleum hyperici* - добијено мацерацијом свежих цветова кантариона маслиновим уљем), које се и дан данас користи за лечење опекотина. Кантарион је „природни антидепресив“; клиничке студије потврђују да му је ефикасност слична као и сертралину и флуоксетину у лечењу благе до умерене депресије, али је безбеднији од ових лекова, док је показао већу клиничку ефикасност од трицикличних антидепресива у третману епизода „major“ депресије.

Кључне речи: депресивни поремецај; фитотерапија; историја медицине.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Radonjic V, Milovanovic S, Djuric D, Djuric S, Milovanovic O, Tomovic D, Stojilkovic S. Mistique and pragmatic in the treatment of „effusion of bile“. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center „Studenica“ & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s18. (abstract)

Key words: depressive disorder; phytotherapy; history of medicine.

Kako proći kroz ogledalo i druge nervne oluje

Mihailo Pantović¹, Maja Pantović²

1. Specijalistička ordinacija „Neuro Life“, Kragujevac

2. Klinika za psihijatriju, Klinički centar Srbije, Beograd

Kad je u pristupnoj besedi u španskoj Akademiji nauka, Ana Marija Matute, književnik, pozvala prisutne da, poput Alise iz zemlje čuda, pođu kroz ogledalo, uđu u dimnjak i pređu na drugu stranu, ona je želela da nam u ovom ubrzanom svetu ukaže da su imaginacija i fantazija isto toliko važni koliko hrana ili san.

Alisa, „magični događaj u istoriji književnosti“, pripada literarnom nonsens - žanru. A autora svi znamo kao Luisa Kerola. To je u stvari pseudonim za Čarlsa Doksona, povučenog neženju i đakona, matematičara, specijalistu euclidске geometrije i šahistu, rođenog 1832. godine. Otuda akcija u ovoj knjizi korespondira sa realnom i kompleksnom šahovskom igrom. Dokson, koji je često imao napade klasične migrene sa aurom, je 4. jula 1862. godine prešao put od pet milja čamcem u okolini Oksforda sa tri ćerke Henri Lidela, dekana koledža Krast Čerč. Jedna od njih je bila Alisa. Bio je to povod da kroz svoju auru u migreni zakorači sa njom u svet fantazmagorija. Pošto su se ulaskom kroz zečiju rupu, u Alisinom društvu našli i davno nestala ptica dodo, danas oksfordska ikona, u stvari karikatura autora koji je mucao, otuda „Do-do-Dokson“, ali i lica nalik šahovskim figurama, zec koji govori u fraku i bezbroj drugih...

Ova raskošna priča poslužila je Todu 1955. godine da i ovekoćeni literarno ime i da ovaj neurološki sindrom unese trajno u udžbenike neurologije kao „sindrom Alise u zemlji čuda“. Tako je migrena kao „organizovani haos“ i „nervna oluja“ isturila još jedno svoje lice koje se, poput Proteja, morskog božanstva, stalno menja. Zbog svoje iregularnosti, obskurnosti, varijeteta, bezgraničnosti, frapantnosti, kratkoće, neočekivanosti, sa aurom se stiže do

najzagonetnijih područja, koja se maglovito i preklapaju: od „borderlands of epilepsy“, do psihoza pa sve do mističnih ekstaza poput onih koje su imali Sokrat, Kjerkegor. Najzad, u duhovnoj usredsređenosti, kontemplaciji ili sozercanju, što je staroslovenski izraz, monasi imaju svoje trenutke „mističnog ozarenja“, svoju svojevrsnu auru.

Bezbrojne varirajuće specifične senzacije, alterirane percepcije tela, kompleksne halucinacije, posebna afektivna stanja, smetnje govora, izmene u vremenskoj i prostornoj percepciji, izmene sna i dr. čine auru fascinantnom za bolesnike i još enigmatičnijom za lekare. „Svako ima svoju auru...“. Ali ako je auru imao Šarko, Frojd, Cezar, Kant, Muhamed... ako se ona upliće u najraznovrsnija psihološka stanja, koja su još podložna i fluktuaciji, razumljivo je što ima sjajno utočište u umetnosti, poput naše Alise...

Ključne reči: neurologija; migrena sa aurom; književnost.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Pantovic M, Pantovic M. How to overcome the mirror and other nerve storms. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s19. (abstract)

Key words: neurology; migraine with aura; literature.

Визуелизација у рентгенологији – из угла уметника

Драгослав Никезић

Природно математички факултет, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац

Јонизујућа зрачења, којима припадају и рентгенски зраци, су откривена крајем деветнаестог века. У првом периоду након открића није било познато да ова зрачења могу бити опасна по живи свет, те тако није постојала скоро никаква заштита од њих. Било је упозорења од стране појединаца, али се са организованом и институционалном заштитом кренуло тек средином треће деценије двадесетог века. Имајући у виду здравствене и еколошке опасности од јонизујућег зрачења постоји потреба да се стручној али посебно широј јавности, на једноставан и сликовит начин пренесе јасна порука о актуелном хазарду. У те сврхе, посебно корисна форма је пиктограм (идиограм) у коме се значење ризика огледа у ликовној експресији. Од 1946. године, када се појавио први пиктограм за радијактивност коришћена су још три основна графичка решења од којих је последње хармонизовано и стандардизовано према ИСО 21482 стандарду. Својим дизајном и живим колоритом ови знаци, попут егзотичне фауне са биотоксинама, јасно и недвосмислено упозоравају на опасност свакога из своје околине. Уметнички израз је и на овом примеру тесно испреплетен са свакодневицом и потребама заједнице још једном потврђујући исконску везу људског бића са науком и уметношћу, спајајући улоге уметника,

научника и лекара. У овом реферату је описан и развој заштите од јонизујућих зрачења, еволуција релевантних физичких величина, дозвољених тј. граничних доза и ткивних тежинских фактора. Описан је и настанак најважнијих међународних тела и агенција које се баве заштитом од зрачења и њиховом применом у медицини и у другим областима.

Кључне речи: радијација, јонизујућа; заштита од радијације; историја.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Nikezic D. Visualization in radiology – from the artistic point of view. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s20. (abstract)

Key words: radiation, ionizing; radiation protection; history.

Bolesti zavisnosti i stvaralaštvo

Vojin Popović, Radomir Popović

Specijalna bolnica za psihijatrijske bolesti „Gornja Toponica“

Odnos između alkohola i umetnosti (stvaralaštva), možemo posmatrati iz dva ugla: naučno stvaralaštvo i umetničko stvaralaštvo. Naučno stvaralaštvo ima svoje zakone koji ne zavise od trenutnih raspoloženja, pa ne može biti ni reči o nekom podsticajnom učinku alkohola na naučno stvaranje. Alkohol svojim parališućim dejstvom na intelektualne procese remeti logično zaključivanje, a samim tim i svaki stvaralački rad u nauci. Međutim, umetničko stvaralaštvo uvek je čin izuzetnog mentalnog stanja i posebnog raspoloženja. Nikada ne sledi uhodane puteve, a često se rađa neočekivano. Stvaranju nekog umetničkog dela često prethode dugi časovi neprijatne psihičke napetosti i iščekivanja. Mnogi koji u sebi nose stvaralačke sposobnosti duboko su neurotične, nesigurne i anksiozne ličnosti, čija strahovanja i unutrašnja kočenja usporavaju rađanje dela. Alkohol je taj koji oslobađa ovakve ličnosti straha i kočnica. Sputane ideje se oslobađaju, ali u pogrešnom redosledu i često iskrivljene. Zbog oštećene kritičnosti čovek ih bez rezerve prihvata i ne uočava prave odnose, a posebno nije u stanju da razlikuje bitno od nevažnog. Prema tome, alkohol ne može da bude sredstvo za podsticanje vrhunskog stvaralaštva, koje traži jasnu i preciznu misao. Zato je iluzorno očekivati da će alkohol od netalemtovane ličnosti stvoriti umetnika. Alkohol će još više istaći siromaštvo duha i stvaralačku nemoć onoga koji ga uzima. Poznata je zabluda o alkoholu kao čarobnom sredstvu za rešavanje svih životnih problema, pa i onih stvaralačke prirode. Do ovakvog stava dolazi se utoliko pre ukoliko su saznanja o literaturi i umetnosti površnija, jer se među umetnicima i književnicima nalazio veliki broj onih koji su bili zavisnici od alkohola ili drugih psihoaktivnih supstanci (Van Gog, Tuluz Lotrek,

Jesenjin, Dostojevski, Betoven, Hendriks, Dženis Džoplin, Bodler, Hemingvej, Bukovski, Edgar Alan Po, Luis Bunjel, Bili Holidej, Doroti Parker, Amadeo Modiljani, Oskar Vajld, Hemfri Bogart, Vilijam Vokner, Stiven King, Dikens, Đura Jakšić, Tin Ujević, Mika Antić itd.). Neki od njih će biti analizirani u radu. Takođe, posebno će se staviti akcenat na komorbiditet depresije i alkoholizma. Da li je alkoholizam samo depresivni simptom, odnosno da li su alkoholičari depresivne osobe koje imaju latentno i prolongirano suicidalno ponašanje (kao i ostale bolesti zavisnosti, gde konzumiranje supstance polako, ali sigurno vodi u smrt)? Da li je alkoholizam izraz Frojdovog tanatos nagona (nagon smrti, nagon za destrukcijom, uništenjem)?

Ključne reči: ponašanje, adiktivno; kreativnost; poznate ličnosti.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Popovic V, Popovic R. Addiction diseases and artistic expression. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s21. (abstract)

Key words: behavior, addictive; creativeness; famous persons.

Poznate ličnosti sa epilepsijom

Slobodanka Ilić-Tasić

Klinika za dečje interne bolesti, Klinički centar, Niš

Epilepsija je bolest stara koliko i sam ljudski rod, spada među najstarije poznate bolesti. Istorija je ukazala na činjenicu da su mnogi istaknuti ljudi bolovali od epilepsije i uprkos tome vodili stvaralački život; dali su svoj doprinos čovečanstvu u umetnosti, nauci, politici i na drugim poljima. Za neke se zna ili barem veruje da su bolovali od nekog oblika epilepsije: Herkul, Sokrat, Buda, apostol Pavle, sv. Jovan, Aleksandar Veliki, Julije Cezar, Muhamed, Dante, Petrarka, Pascal, Flaubert, Paganini, Bajron, Napoleon, Dostojevski, Van Gog, papa Pio IX, Kromvel, Petar Veliki i drugi. U literaturi nalazimo možda najstariji opis epilepsije i glavobolje paroksizmalnog karaktera u isto-rijskom romanu "Ehnaton i Nefertiti" Georgija Gulije. U starom veku se pominje apostol Pavle i moguća simptomatologija epilepsije temporalnog reznja (epizode tempo-ralne epilepsije ili kompleksni parcijalni napadi, od kojih su se neki razvijali u sekundarno generalizovane napade) u Korinćanima poslanica druga 12: 1-9 (Landsborough, 1987). Neki autori u poznate ličnosti koje su imale epilepsiju ubrajaju i Svetog Jovana. Međutim, analizi paroksiz-malnih pojava kod svetih lica i apostola valjalo bi pristupiti sa posebnom pažnjom. Mnoge od tih pojava su od strane zvanične nauke, odnosno medicine, olako svrstane u epi-

lepsiju, posebno one koje karakteriše pojava vizija. Danas se neke od tih pojava izgleda mogu objasniti i na drugačiji način. Prema našem istraživanju apostol Pavle i sv. Jovan nisu bolovali od epilepsije. Cilj rada je da diskutujemo o epilepsiji poznatih ličnosti i da pokažemo da epilepsija ne mora biti „hendikep“. Izlaganje će na neki način ukazati na poreklo stigme kod obolelih od epilepsije.

Ključne reči: epilepsija; poznate ličnosti; istorija.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Ilić Tasić S. Famous persons with epilepsy. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Mon-astery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center "Studenica" & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s22. (abstract)

Key words: epilepsy; famous persons; history.

Beli ljiljan: cvet majke božje – lekovito i mistično svojstvo u lečenju epilepsije

Slobodanka Ilić-Tasić^{1,3}, Jasmina Radovanović^{2,3}

1. Klinika za dečje interne bolesti, Klinički centar, Niš

2. Medicinska škola „Dr Milenko Hadžić“, Niš

3. Centar za crkvene studije, Niš

Epilepsija spada među najstarije poznate bolesti. Kroz ljudsku istoriju menjalo se gledanje na epilepsiju od magijskog, animističkog, demonističkog, magijsko-religioznog, religioznog preko empirijskog do naučnog pristupa. Hipokrat je prvi uzroke epilepsije vezao za mozak. Kroz sve periode razvoja medicine lekovite biljke su imale značajno mesto kako u lečenju tako i u magijsko-religioznim obredima. Čak i u narodnoj medicini današnjih kulturnih naroda nalazimo mnoge elemente iz predistorijske medicine. Primer za to je i naša narodna medicina, u kojoj ima elemenata iz svake faze najstarije medicine. Kod nas i u svetu je vekovima za lečenje epilepsije korišćeno skoro stotinak lekovitih biljaka. Jedan broj lekovitih biljaka se upotrebljavao zbog verovanja u njihove magijske i apotropajske moći, neke zbog umirujućeg dejstva na centralni nervni sistem, neke kao panaceje (lek za sve bolesti), a neke zbog stvarnog antiepileptičkog dejstva. Primena mnogih od ovih biljaka je uglavnom prevaziđena, ali se mnoge od njih i dalje primenjuju u narodnoj medicini širom sveta, pa tako i kod nas, izazivajući ponekad i ozbiljne posledice zbog neadekvatne primene ili kombinacije sa antiepileptičkim lekovima, tim pre na njihovo sedativno, hipnotičko i psihodelično dejstvo na centralni nervni sistem. Cilj rada je pokušaj evaluacije primene lekovitog bilja za lečenje epilepsije sa posebnim osvrtom na beli ljiljan (*Lilium candidum*) tokom ljudske civilizacije. U različitim civilizacijama, na Istoku i na Zapadu, beli ljiljan se

smatra simbolom dobra, pre svega zbog svoje bele boje. Beli ljiljan je inspirisao brojne umetnike (slikare, freskopisce). Ljiljan je simbol nade, znak telesne nevinosti i čistote duha. Verovanje u mistično dejstvo belog ljiljana može imati povoljan psihološki doprinos u lečenju. Naša istraživanja ukazuju da može nositi oreol panaceje što može biti predmet daljih multidisciplinarnih istraživanja.

Ključne reči: ljiljan; epilepsija; medicina; umetnost; medicina, tradicionalna.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Ilić Tasić S, Radovanović J. White lilac: a flower of Mother of God – medical and mystique effect in the treatment of epilepsy. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s23. (abstract)

Key words: lilium; epilepsy; medicine; art; medicine, traditional.

Апокрифне молитве: од народне медицине до књижевног текста

Маја Анђелковић

Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, Крагујевац

Апокрифне молитве представљају посебну ванканонску врсту које је била распрострањена међу Словенима, а која своје корене има у времену пре Христа. Током векова, под утицајем хришћанства, ове молитве су се мењале, па се тако и њихова првобитна форма и употреба у тзв. народној медицини, саображавала канонским молитвама и појавом Христа, Богородице, светаца и познатих хришћанске личности. У раду ћемо на изабраним примерима апокрифних молитви анализирати њихове особености као молитвеног и као књижевног текста, те утврдити на који начин се текст мења и прилагођава у зависности од његове намене и хришћанског утицаја.

Кључне речи: медицина, традиционална; религија; исцељење вером.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Andjelkovic M. Apocryphs prayers: from folk medicine to bibliographic text. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s24. (abstract)

Key words: medicine, traditional; religion; faith healing.

Српски лекари и писци

Павле Јовић¹, Драган Илић²

1. Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Београд

2. Клиника за болести зуба, Стоматолошки факултет Универзитета у Београду, Београд

Веома богат стваралачки опус српских лекара на подручју уметности писане речи, тј. књижевности потврђује истину да између медицине и уметности постоји одређена повезаност. У овом раду биће представљени српски лекари који су готово заборављени, а који су се поред редовне лекарске дужности бавили и писањем. То су лекари који су међу првима стекли солидно медицинско образовање на угледним европским универзитетима. О њима се данас мало зна, иако су оставили видљив траг на подручју здравствене и преводилачке књижевности, ипак њихова дела нису заборављена, остала су записана у српској библиографији.

Радивојевић Љубомир (1818-1895) се родио у Каменици, у Срему, а медицину је завршио у Пешти. Службовао је у разним местима у Србији, а највише у Крагујевцу. Најважнија су му дела: Поученије о виданију рана (Београд 1867) и Поученије како се чува и негује здравље (Нови Сад 1867). Стефановић Лаза (1934-1890) се родио у Зајечару, завршио је Лицеј у Београду, а медицинске студије у Бечу. Радио је као лекар у Алексинцу и Смедереву, а потом је предавао антропологију и хигијену на Богословији у Београду, и из ових научних дисциплина издао је уџбенике: Антопологија (Београд 1881) и Хигијена (Београд 1884). Петровић Сава (1839-1889) се родио у Шапцу, завршио Лицеј у Београду, а медицину у Паризу. Радио је као лекар у војној служби. Објавио је неколико књига, од којих су најзначајније Лековито биље у Србији (Београд, 1885) и Претварање и прикривање болести код војника (Београд 1875). Докић Лазар (1846-1893) се родио у Београду, завршио је Лицеј у Београду, а медицину је студирао у Бечу и Прагу. Објавио је више књига, од којих су најважније с подручја биологије, и то Чланци из опште биологије (Београд, 1882) и Грађа за фауну Краљевине Југославије (Београд 1882). Лазаревић Радмило (1846-1899) се родио у Београду у трговачкој породици. Медицину је студирао у Бечу. Радио је као Војни лекар. Иза себе је оставио уџбеник Таблице метарских мера (Београд 1877) и рад под

насловом О телесним димензијама наших војника (Београд 1897). Радовановић Милан (1849-1878) се родио у Београду, а медицинске студије у Берлину је прекинуо да би учествовао у Српско-турском рату 1876. О томе је написао дело под насловом Белешке, које је изашло у две књиге (Београд 1877 и 1879). Превео је такође и Дарвиново дело Постанак врста (Постанак фела помоћу природног одабирања, Београд, 1878), Систем света по Дарвину и Ламарку (Београд, 1924), као и неколико медицинских дела. Димитријевић Лаза (1858-1899) се родио у Београду, где се и школовао, а медицину је студирао у Бечу. Радио је најпре у Ваљеву, потом у Београду и Смедереву. Био је добар познавалац живота српског сељака и то знање преточио у књигу Како живи наш народ (Београд 1893); Писма из народа у две књиге (Смедерево, 1896 и 1897). Као што се из овог кратког приказа о објављеним делима српских лекара види, Србија је имала добар стручни потенцијал. Они су одиграли значајну улогу, како у здравственом просвећивању српског народа тако и упознавању са новим тековинама европске науке. Међу њима је било веома талентованих лекара, који би, у другој средини, сигурно закорачили у науку, али у Србији они за то нису имали могућности, јер није било услова ни установа за научни рад.

Кључне речи: лекари; здравствена заштита; књижевност; превод; Србија.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Jovic P, Ilic D. Serbian doctors and writers. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s25. (abstract)

Key words: physicians; health care; literature; translations; Serbia

Уметност реконструкције дојке

Горан Азањац

Центар за пластичну хирургију, Клинички центар „Крагујевац“, Крагујевац

Кроз историју, размишљања о хируршком третману карцинома дојке, представљају епску причу која се креће од мистицизма до артефаката модерне науке, са тежњом да се идентификује узрок болести и пронађу адекватни одговори у лечењу. Вековима, у различитим цивилизацијским амбијентима, сва понуђена решења осликавају људску борбу против болести и тежњу да се смањи декомпозиција стандардизованих контура женског тела.

Након операције карцинома дојке, изглед жене је мање естетизован, где услед ерозије телесног интегритета долази до губитка осећаја вредности и самопоштовања властите личности уз емоционално и енергетско отицање. Пластични хирург улазећи у реконструктивне процедуре, којима се дојка рестаурира и ремоделира, попут уметника са скалпелом, прави искорак из физичког ка метафизичком, остављајући живо уметничко дело вредновању посматрача и самовредновању пацијенткиња. Реконструкција дојке, успостављањем новог прихватљивог изгледа синтетизује хируршки поглед на тело и естетски доживљај хармоније свих делова тог истог тела. Визија естете и уметнички дар оператора који спаја очекивано и могуће, су неопходни предуслови за адекватан приступ и повољан исход. Последњих деценија, хируршко лечење малигне болести дојке подразумева и реконструкцију исте, након уклањања патолошке промене. Реконструкција дојке представља производ људског духа, материјализован тако да додирне чула и трансформише креативну потребу пацијента и околине, уз постоперативно смањење психосоцијалног морбидитета. Реконструишући дојку пластични хирурзи раде са ткивом или користе ткиво, попут вајарског материјала коме се даје форма, облик и душа, уз могуће поштовање антропометријских пропорција и ангажовање личне фантазије, апстрактног мишљења, осећаја за хармонију и способности да се датим околностима све то конкретизује.

Попут старих градитеља, пластични хирурзи, данас, као архитекте модерног доба правећи или

рестаурирајући дојку, више него било где, испољавају своје склоности и способности, радећи са живом супстанцом која уз физичка својства поседује и димензију коју треба осетити и разумети, а то су пре свега страхови и надања наших пацијенткиња. Не чуди зато што пластична, реконструктивна и естетска хирургија у данашње време има третман Осме уметности, као цивилизацијско достигнуће и тековина модерног човечанства.

Дакле, од најстаријих записа на папирусима Тебе и Абидоса, од староегипатских свештеника и хинду монаха, па до модерних хирурга онколога и реконструктиваца, током протеклих 4500 година, начињен је пун круг у размишљању о природи, особинама и лечењу карцинома дојке, и могућем очувању овог дела женског тела, као атрибута женствености и сексуалности. Понекад херојски, понекад трагично, кроз историју човечанства исписане су и странице о хирургији карцинома дојке. Та прича још увек није испричана до краја; још увек постоји људска тежња да се нађе потпун одговор, да се спроводи успешно лечење, да се дође до излечења болести и да се очува телесни интегритет уз личну сатисфакцију и са што мањом психолошком траумом код жена погођених болешћу дојки.

Кључне речи: хирургија, пластична; мамопластика; уметност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Azanjac G. The art of breast reconstruction. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s26. (abstract)

Key words: surgery, plastic; mammoplasty; art.

Пошасти у медицини - изазови уметника

Весна Пантовић,¹ Маја Пантовић,² Милена Илић³

1. Катедра за епидемиологију, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Институт за јавно здравље, Крагујевац

2. Клиника за психијатрију, Клинички центар Србије, Београд

3. Катедра за патолошку анатомију, Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац

Египат, земља Нила, сунца, фараона, мумија, богиња и богова, богате митологије, магије, безкомпромисног веровања у вечни живот, своју историју дугу више од 3000 година, инвестирао је и у темеље медицине древних цивилизација па тако и модерне медицине. То је илустрација почетка медицине, време великих пошаста и инспирација за уметнике. О значају здравља и медицине уопште, говори постојање бројних приказа богова који треба да одагнају, спрече, ублаже бол, болест, пошаст. Градитељ Зосерове пирамиде из треће генерације фараона, Имхотеп, слављен је као лекар и бог медицине кога пеузимају Грци под именом Асклепије. Имхотеп, својим пореклом од оца, бога Птаха потврђује да је за бављење медицином, поред осталог, неопходан и божански дар, посебност, изузетност, готово склоност ка уметности, тако да веза магије и медицине живо пулсира до данас. Са друге стране Тхотх је био заштитник лечења и магије, лекар богова. Да су и богови боловали открива нам и богиња Изис задужена за њихово лечење. Порођај као ризични догађај потпомагала је Хатор, заштитница породиља. Први лекар божанског порекла за кога посебно везујемо термин епидемије, посебно епидемије грознице, била је чувена Секхмет. Да би трудноћа протекла у најбољем реду, морала је да постоји Тањрет, заштитница трудних жена. Више је него јасно да је умирање деце на рођењу итекако спречавано деловањем богиње Хекет, заштитнице новорођенчади. Да проблеми уста и зуба нису били безазлени говори постојање бога Хесире из времена треће династије, 2780 година ПНЕ. О месту и улози жена у египатском друштву говори податак

да је земља фараона имала, 2500 ПНЕ, Песесхет, прву жену лекара из времена четврте династије. Египћани су посебно обожавали богињу Изис, можда баш због њене способности да, као пластични хирург, свог супруга и брата Озириса, састави из делова. Из његове божанске љубави родио се Хорус. Да сенка фараонске медицине допире до данашњих дана свакако је симбол РП на рецептима тј. Хорусово око као апел за помоћ Јупитеру, а данас молба апотекару да припреми прописано.

Све ово стоји данас забележено на споменицима културе представљено кроз рељефе, скулптуре и слике и чини част египатској и светској баштини. Кроз наведене примере египатска медицина и уметност су се сјединиле.

Кључне речи: медицина; епидемија; уметност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Pantovic V, Pantovic M, Ilic M. Plague in medicine-artistic challenges. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s27. (abstract)

Key words: medicine; epidemics; art.

Уметност у биомедицинским часописима

Драган Р. Миловановић, Мирјана Варјачић

Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, Клинички центар „Крагујевац“, Медицински часопис, Крагујевац

Повезаност уметности и биомедицинских часописа може да се посматра кроз призму форме, садржаја или њихове комбинације. Часописи, уопште, су део публицистичке делатности путем које се створени садржај, увид у информација и података на одговарајућем штампаном или, у новије време, електронском медијуму, периодично дисеминује у јавност. Научни часопис служи да извести о резултатима нових истраживања. У процесу публикација часописа, па и медицинских, посебно место заузима фаза графичког дизајнирања, које са своје стране припада примењеним уметностима.

Графички дизајн је креативни процес визуелне комуникације у коме се кроз интеракцију дизајнера и ствараоца, путем прикладне графичке форме шаље специфична порука циљаном аудиторијуму. С друге стране, у медицинским часописима уметнички израз је заступљен и као мото, научни медицински метод, предмет или исход. У том погледу постоје специјализовани часописи о вези уметности, уметничких дисциплина и медицине. Понекад, у општим медицинским часописима па и специјализованим за медицинске гране, радови о уметности и медицини се презентују у посебним рубрикама или, чешће, као легитимни научни радови са оригиналним резултатима.

Тесна повезаност медицине и уметности можда се најбоље рефлектује кроз насловну страницу часописа.

У њој, уметнички израз може да се трансформише у оба своја модалитета, како у форму графичког дизајна тако и, попут отвореног музеја, презентацију уметничког, ликовног садржаја, најчешће са одређеном медицинском темом. Поједини часописи су своје странице уступили као галерију сликарских или фотографских креација самих лекара. Насловне стране домаћих медицинских часописа обилују оригиналним креацијама графичког дизајна а неки од њих промовишу и класична сликарска дела. Ипак, оригинални радови о суштинској повезаности уметности и медицине су у њима раритетни.

Кључне речи: медицина; серијске публикације; уметност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Milovanovic DR, Varjagic M. Art in biomedical journals. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s28. (abstract)

Key words: medicine; serial publications; art.

Gojaznost kao inspiracija umetnika

Slobodanka Metiljević¹, Zlatan Metiljević²

1. Poliklinika „Neuro life“, Kragujevac

2. Psihijatrijska klinika Klinički centar „Kragujevac“, Kragujevac

Još iz vremena praistorije, pažnju umetnika zaokupljalo je ljudsko telo i služilo kao izvor inspiracije. Prezentovanje tela je dramatično variralo u različitim kulturama i različitim filozofijama. Cilj nam je bio da prikazemo uticaj medicinskih saznanja na formu umetničkog izraza.

Najstarija prezentacija ljudskog tela datira iz paleolita. To je statua žene iz Willendorfa koja je dobila ime „Willendorf-ska venera“. Zbog prikazanih telesnih oblina, bila je simbol lepote tog vremena, model kome se teži, ikona praistorijske umetnosti. Za endokrinologa, to je slika gojaznosti, možda i metaboličkog sindroma. U grčkoj mitologiji, Pluton, bog bogastva je prikazan kao gojazan, slep čovek. Na velikom broju srednjovekovnih slika anđeli pa i Isus su prikazani kao gojazna deca. Teza da su natprosečne proporcije tela izraz zdravlja, lepote i vitalnosti, održala se do druge polovine 20. veka, kada su otkrivene zasićene masti i njihova veza sa kardiovaskularnim i metaboličkim bolestima.

Prevalencija gojaznosti raste, a rastu doprinose: sedenteran način života, nepravilna ishrana, stres, deprivacija sna, verovatno kroz disregulaciju HPA osovine. Stresori (hipoglikemija, posao, deprivacija sna) stimulišu eksprimovanje CRH hipotalamusa, ACTH hipofize i kortizola iz nadbubrega koji pospešuje gojaznost. U regulaciji telesne težine učestvuju i molekularni signali. Kratkotrajni signali potiču uglavnom iz GIT-a. Grelin je gastrični hormon, luči se i u hipotalamusu, deluje centralno i učestvuje u osećanju sitosti. Dugotrajni signali su insulin i leptin, koji prenose signale sa periferije do CNS (n. arcuatus) i

ograničavaju unos hrane. Leptin je produkt adipocita i njegov deficit kod ljudi izaziva hiperfagiju i gojaznost.

U drugoj polovini 20. veka, naglašene obline tela na slikama umetnici koriste da simbolizuju konflikt između pojedinca i društva. Mediji afirmišu slike mršavih žena sa nerealistično izvajanim telima.

Zaključak. Sva obeležja modernog življenja bitno doprinose gojaznosti. Gojaznost je rizik po zdravlje, a prevencija gojaznosti zdravstveni imperativ i promocija dugovečnosti, kvaliteta života i lepote.

Ključne reči: gojaznost; umetnost, HPA osovina; leptin; grelin.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Metiljevic S, Metiljevic Z. Obesity as an artistic inspiration. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center „Studenica“ & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s29. (abstract)

Key words: obesity; art; hypothalamo-hypophyseal system; leptin; ghrelin.

Mozak i umetnost

Jovo Toševski

Fakultet medicinskih nauka Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac

Pojava modernog čoveka, kakvog ga danas znamo datira od pre oko 200.000 godina. Taj isti čovek u suštini humani primat je odmah iza pojave taksonomije kao nauke sam sebe nazivao razboritim.

Umetnost je nastala istovremeno sa pojavom čoveka. Ali umetnost nije pala sa neba niti je ona mogla da se stvori sama od sebe. Ona je nastala u sklopu evolutivnog pritiska koji je stvorio pet ekskluzivnih odlika čoveka koje nema nijedna druga vrsta. Te odlike su: bipedálnost, encefalizacija, dominacija molara nad sekutićima i očnjacima, mogućnost stvaranja materijalne kulture i jeninstveno seksualno i reproduktivno ponašanje. U ovom slučaju nas posebno zanima stvaranje materijalne kulture sa napomenom da je ta odlika u direktnoj vezi sa ostalim odlikama.

Umetnost u užem smislu reči, u stvari, pripada materijalnoj kulturi. Međutim materijalna kultura je širok pojam i u nju spada sve što je čovek stvorio, a što se u prirodi ne može naći. Dakle, materijalna kultura je stvaranje prvobitnih pećinskih crteža, pojava pisanih oblika komunikacije, pravljenje arhaične grnčarije, Mona Liza, sva muzika ikada komponovana, ali i oružje svake vrste, mačevi, topovi, atomska bomba, kao i hadronski kolajder u Cernu za otkrivanje subatomske čestice.

Važno je razumeti da mozak stvara umetnost po svojoj meri, onakao kao on hoće, u skladu sa svojim kriptičnim ciljevima, ali sa očiglednim efektom i učinkom da potstakne maštu drugih mozgova (drugih ljudi). Proces se širi tako

što svaki mozak iniciran umetničkim delom dalje pravi svoju emocionalno- kognitivnu predstavu, koju memoriše na različite načine (memorisati znači doživeti), stvarajući uslove za dalje umetničke potsticaje.

Najuticajnija ljudska odlika za stvaranje umetičkog dela dolazi od jedinstvene seksualne i reproduktivne funkcije čoveka. Očiglednost ove tvrdnje je lako shvatiti ako se setite da je većine pesama, slika, kompozicija bila inspirisana suprotnim polom. Upravo to mozak hoće i postiže kada nam stavlja umetnost na uvid i omogućava da se ona nađe pomešana sa najfinijim emocijama.

Mozak sve radi iz svojih razloga. U ovom slučaju, glavni razlog je razmnožavanje i produženje vrste preko tako primamljive zlatne udice koja se zove umetnost.

Ključne reči: mozak; neuronauke; umetnost.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Tosevski J. Brain and art. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s30. (abstract)

Key words: brain; neurosciences; art.

Цинизам медицине и лечење литературом

Драган Бошковић

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац

У наше постмодерно, виртуелно доба, можда није претерано тврдити, књижевност остаје последње уточиште хуманог смисла. Целокупан симболички религиозни и културни капитал савремених цивилизација доживљава девалвацију, а књижевност, иако медијски и културно маргинализована, остаје шанса за хуманитет. Зато се у њој могу пронаћи и архетипски скривени Бог и архетипски скривени лек од обезличавања човека. Оболео од цивилизације, оболео од виртуелних стварности, човек своје болести (болести постојања) не може излечити само уско схваћеном медицинском терапијом, већ осмишљавањем свога места у космосу. Понављајући, али и разграђујући, од самих својих зачетака, конвенције и стереотипе друштвене контроле и друштвено и научно обећаног „здравља“ и „знања“ (као једне од највећих заблуда историјске еманципације), књижевност можемо посматрати као последњу анамнезу наших болести, али и као последњи залог једног свеобухватнијег оздрављења Западног човека.

Књижевност дијагностификује да је човек „болестан на смрт“, што је дијагноза и Библије, црквене традиције, али је, као и у сваком отрову или леку, похрањено у њој и оно друго: медикамент. Тој (лого)терапији коју прописује књижевност (померено од Франкловог схватања логоторапије), биће посвећен овај рад.

Кључне речи: медицина; терапија; књижевност.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Boskovic D. The cinism in medicine and treatment by literature. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s31. (abstract)

Key words: medicine; therapeutics; literature.

О болестима јунака народних балада

Јеленка Пандуревић

Филолошки факултет, Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, Босна и Херцеговина

Народне пјесме нису превасходно умјетност ријечи, прагматички аспект усменопоетских жанрова њихову естетску функцију често потискује у други план. Оне су не само медијатори искуства и социјалне праксе, него и израз традицијске културе, па у недостатку других извора могу послужити и као незамјенива етнографска грађа, и као извор података за истраживања која подразумевају интердисциплинарни приступ. У овом раду акценат је стављен на сужејне моделе и мотиве који се могу довести у везу са народном медицином, која обухвата не само вјеровање у моћ љековитог биља, него и магијску праксу посредовања између болести и оздрављења, али и сујевјерје које укључује и демоне болести и оне који знају тајну излечења.

У приступу овој теми важно је нагласити да епски јунаци готово никада не умиру природном смрћу. Изузетак су владари, по којима се памте епохе, иза којих су остала царства и задужбине, и Марко Краљевић, који по предању, заправо и није умро, него спава, а Срби, сасвим извјесно, могу очекивати дан када ће се пробудити. Маркова је смрт од Бога, јер се није нашао јунак који би га побиједио, а неће га ни бити, како пјесма каже, док је сунца и док је мјесеца. Ако и не остану на бојном пољу, ране јуначке потврдиће изнова, у свакој појединачној – судбину ратника, а ишчекивање смрти освијетлиће тренутке због којих је вриједило живјети. Егзистенцијална драма појединца, породице и шире заједнице наша је, природно, свој најпотпунији израз у баладама које су као жанр усмене поезије обухватиле и епско, и лирско, и драмско, наративно и емотивно, историјско и митско, мистично и неумољиво. Сводећи епског јунака на обичну, људску „мјеру“ и дарујући му осјећање немоћи, несигурности и зависности, балада је отворила пут не само за евокацију прошлости, него и за повратак у породицу која је незаобилазно упориште жанровске стратегије. Болест није само траума тијела, херојски чин у истрајавању на мукама, већ прије свега траума душе, подвиг у трпљењу и прихватању судбине, а као тематска и идејна окосница баладе освијетлиће однос човјеков према животу, и према смрти, према Богу, и, нарочито, према ближњем који страда, и оном који остаје. Указаће и на пукотине у односима јунака присиљених да одиграју породичне улоге онако како

се то од њих очекује, оголивши при том најинтимније просторе бића: драма Хасанагинице зачиње се управо под шатором, гдје јој муж, гласовити јунак, болује од љутијех рана...

Грађа забиљежена на српском језику понудила је неочекиване одговоре на питање: Од чега болују и како се лијече јунаци народних пјесама, изневјеривши очекивану информативност ове драгоцјене (очима етнолога сагледане) базе података о реалијама и свакодневици народног живота у прошлости. Уз историографски потврђене поморе куте, болест се јавља и као метафора: маска, изговор или стратегија за излазак из конфликтних ситуација, као друго име за повријеђене сујете и изневјерена очекивања, за неодлучност, или за заљубљеност.

Селективност и начин обраде истакли су драматичност тренутка живота у сјенци смрти, етичку димензију сагледану кроз механизам гријеха и казне (болест као казна и испаштање кроз дуго боловање) претварајући причу о судбини појединца у својеврстан егземпл. Стање нарушене равнотеже отвара простор не само за стилско интензивирање на нивоу текстуре, него и за књижевно организовање човјековог искуства болести, страха од смрти (која се појављује изненада, али и као наговјештај, пророчанство и слутња), и наде у излечење, затим емпатије и солидарности, и нарочито, немоћи у сусрету са силама немјерљивим.

Кључне речи: болест; познате личности; поезија као тема.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Pandurevic J. About diseases of heroes in folk ballads. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s32. (abstract)

Key words: disease; famous persons; poetry as topic

Umeće i umetnost tradicionalne fitoterapije bolesti zuba kod Srba

Dragan Ilić¹, Pavle Jović²

1. Klinika za bolesti zuba, Stomatološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd

2. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“, Beograd

Pionirska istraživanja iz oblasti narodne zubne medicine započela su na našim prostorima pre četiri decenije od strane Vere Gavrilović. Međutim, rezultati nisu do sada u potpunosti obrađeni i stoga nisu objavljeni. U savremenoj fitoterapiji skoro da nema podataka o mogućnosti lečenja bolesti zuba pomoću lekovitog bilja. Cilj ovog rada je bio da se istraži koje lekovito bilje koriste stanovnici na prostoru Srbije u lečenju bolesti zuba. U istraživanju je primenjena metoda ankete: anketni list je sadržavao pitanja o nezi i načinu lečenja desni i zuba pomoću trava, odnosno lekovitog bilja. Odgovori su dobijeni od lokalnog stanovništva kojima narodno zubarstvo nije bila profesija a takodje i od narodnih lekara-vidara, travara, kao i starijih lica iz sela i zabačenih zaseoka koji su se nekada profesionalno bavili narodnim zubarstvom ili sporadično ponegde to čine još i danas. U ovom radu će biti saopšteni rezultati o primeni lekovitog bilja kod zubobolje. U tu svrhu naš narod pored već poznatih koristi i sledeće biljke: smokvu (*Ficus carica* L.), hajdučku travu (*Achillea Millefolium* L.), zovu (*Sambucus nigra* L.), bosiljak (*Ocimum basilicum* L.), majkinu dušicu (*Thymus serpyllum* L.), čubar (*Satureja hortensis* L.), hrastov list (*Quercus rubor*), kupinov list (*Rubus fruticosus* L.), kantarion (*Hypericum perforatum* L.), tamjan (smola *Olibanum*), beli luk (*Allium sativum* L.). Primena navedenih biljaka u lečenju zubobolje ima naučnu oprav-

danost, s obzirom da su to biljke koje sadrže sastojke sa antiseptičkim, antiinflamatornim i adstringentnim svojstvima, što je u novije vreme eksperimentalno potvrđeno. Ovo je samo jedan od brojnih primera koji pokazuju, da je praiskonski čovek koji se oslanjao na tradiciju i iskustvo, imao sposobnost da odabere pravu biljku, iako nije poznavao njen sastav, što nije samo umeće, već i umetnost.

Ključne reči: fitoterapija; narodno lečenje; zubne bolesti.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Ilic D, Jovic P. Skill and art of traditional phytotherapy of tooth disease in the Serbs. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s33. (abstract)

Key words: dentistry; tooth diseases; medicine, traditional; phytotherapy; Serbia.

Kriza umetnosti u savremenoj medicini

Vladimir Jokanović

Akademija Medicinskih nauka Srbije, Srpsko lekarsko društvo, Beograd

Dva prirodna antipoda, smrt i život, nalaze se u središtu umetničkog interesa u svim civilizacijskim epohama. Bolest i njena suprotnost zdravlje, takodje su oduvek privlačile pozornost umetničkog sveta. Božanskim poslom lekari su "ubačeni" između života i smrti, između bola i bolesti, između patnji i radosti. "Sanare dolorum opus divinum", taj božanski zadatak davao je lekarima oreol posvećenosti, moralnu vertikalnu i filozofsku zadaću. Medicinska veština je u antičkim vremenima smatrana umećem, odnosno umetnošću. Savremeni razvoj nauke, pre svega tehnike ubacuje između čoveka-bolesnika i čoveka-lekara, aparate koji "misle i zaključuju" umesto stručnjaka. Lekar je izgubio tradicionalni značaj, izgubio je interes, zanemario filozofsku misao i izgubio oreol "umetnika". Intencija razvojnog puta medicinske nauke ide ka stvaranju usko specijaliziranih stručnjaka, tzv. "fah idiota" čiji je vidokrug znanja i interesovanja fokusiran na "dubinu" uskog poznavanja organa kojim se profesionalno bavi. Tu je čovek u celini "izgubljen" u birokratskom lancu uputnica i konsultacija. Nažalost, ova tendencija isterala je onu neophodnu osobinu "umetnika" koja je vekovima stanovala u lekarima i u celokupnoj medicini. Uopšte uzevši lekari su bili nosioci kulture i umetnosti u sredinama gde su živeli. Njihova široka kultura, kultivisani govor i mudre reči bile su delotvoran lek za bolesnike. Kao poklonici umetnosti lekari su često bili saradnici i meceni umetnosti. Zdravstvene ustanove bile su otvorene za umetnike i umetnost. Sami lekari upražnjavali su umetničko stvaralaštvo kao dio vlastite borbe za večnost. Nikome kao lekarima nije jasna antička postavka "Vita brevis, ars longa". Vremena u kojima živimo su, kako to političari kažu, turbulentna, ljudi se bore za golu egzistenciju. Tamo gde "kriza caruje, umetnost tamnuje". Kada sam jednog ministra

molio za pomoć u organizaciji izložbe on me je začudjeno pogledao i rekao: "Kakva umetnost, kakva kultura, u velikoj smo krizi". Meni je samo ostalo da mu kažem: "Da je bilo kulture i umetnosti ne bi bilo krize". To je i dan danas moje mišljenje. Kriza u odnosima između lekarima, između lekara i pacijenata je samo posledica nedostatka kulture i umetnosti u delikatnoj, nekada božanskoj profesiji kao što je lekarska. No, malo lekara što se bavi i uzgaja umetnost su sam rudiment nekada snažne profesije u kojoj su se radili i radili veliki književnici, slikari, muzičari kao što su bili Čehov, Kronin, Lazarević, Zmaj, Pavlović i mnogo drugih po kojim je medicina bila ne samo umeće lečenja, već i profesija umetničkog stvaranja. Verujemo da će doći bolja vremena i za medicinu i za umetnost.

Ključne reči: lekari; bolesnici; umetnost; kultura; socioekonomski faktori.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Jokanovic V. Artistic crisis in today medicine. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center "Studenica" & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s34. (abstract)

Key words: physicians; patients; art; culture; socioeconomic factors.

Уметност уроскопије кроз векове

Павле Јовић

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Београд

Преглед урина голим оком или уроскопија је прадавни метод за утврђивање стања здравља људског организма, који се заснива на посматрању боје урина и замућења у њему. Циљ овог рада је био да се прикаже развојни пут визуелног прегледа урина, који је настао пре више од 2000 година и био у употреби све до појаве објективније анализе урина у XVII веку. Остало је записано да је овај метод почео да се примењује још у античко доба и да га је међу првима користио грчки лекар Хипократ (460-375 пре Христа), зачетник научне медицине, али и шест векова касније римски лекар Гален (130-165 после Христа). Када је 476 године дошло до пада Западног римског царства знање о уроскопији није пало у заборав, већ су га сачували представници из редова римске цркве (Касиодор VI век; Константин Афрички XI век), као и византијски истраживачи и лекари, који су овај метод усавршили и о томе оставили писмени траг (Теофил Протоспатар VII век; Јоанес Актуариус XIII век). У IX веку на југу Италије, у Салерну, независно од цркве, почела са радом виша Медицинска школа, а њени лекари су прихватили уроскопију као користан дијагностички метод, о чему сведоче тзв. Салернитанске регуле из XII века. Знање о визуелном прегледу мокраће сачувано је и у медицинским списима Хиландарског медицинског кодекса из XVI века, које су саставили српски монаси из манастира Хиландара на Светој гори. Идеја античких мислилаца да се на основу боје урина и присуства замућења, односно талог у њему установи о ком се поремећају ради, остала је да

живи све до данас, само у другој форми, у виду тест трака, које су данас незаменљиве на путу до дијагнозе болести. Различите боје на данашњим тест тракама које настају у додиру урина са хемијским реагенсима као да подсећају на некадашње разнолике боје урина, које су биле критеријум за распознавање различитих патолошких стања у људском организму. Уроскопија постаје објективан метод за процену стања организма тек развојем егзактних природних наука, када је било могуће измерити нека од својстава урина.

Предметне одреднице: преглед урина; антички лекари; византијски лекари; лекари Салерна.

Кључне речи: тестови клиничке хемије; анализа урина; боја; антички предели; лекари.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Jovic P. The art of uroscopy throughout the centuries. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s35. (abstract)

Key words: clinical chemistry tests; urinalysis; color; ancient lands, physicians.

Душевна болест у усменој књижевности

Немања Радуловић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд

Текстови усмене књижевности познају представу болесног и страдалог тела. Међутим, када је у питању душевна болест, приметна је маргинализација феномена. Мада су на етнографском нивоу етнологска, етнопсихијатријска и етнопсихоаналитичка истраживања разматрала културну условљеност појединих психопатолошких феномена (русаље, здухаћи), на нивоу текстова је феномен лудила знатно слабије повезан са контекстом. Покушаћемо да у раду утврдимо особености приказа, као и да ли су условљене жанровским законитостима (епика, лирика, демонолошка предања, пословице) или односом културе према лудилу.

Предметне одреднице: усмена књижевност; душевна болест; лудило; феномен.

Кључне речи: метнални поремећаји; психотични поремећаји; медицина у књижевности

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Radulovic N. Spiritual disease in non-written literature. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s36. (abstract)

Key words: mental disorders; psychotic disorders; medicine in literature.

Неурологија, мождани удар и визуелна уметност

Милорад Т. Жижић

Медицински факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад

Уметност, посебно сликарство, као саставни део симболичког и концептуалног израза у културним активностима, представља савршен полигон за проучавање неуролошких процеса. Путем тих процеса мозак истовремено и ствара и препознаје вредност и лепоту уметничког дела. Они су такође и могући израз највеће мождане функционалне разноврсности. Визуелна уметност је производ визуелног мозга који селективно оријентисаним ћелијама реагује на праве линије, што се у функционалним оквирима сматра неутралним основама перцепције облика. На примеру професионалног врхунског уметника, приказан је след догађања промене уметничког сликарског израза на почетку, у току и након исхемичног можданог удара. Уметник је опорављен након болести успешно наставио бављење професионалним радом, али са измењеним стилем сликања. У току исхемичног можданог удара прекинути и умањени доток крви покреће каскаду догађања који за последицу могу имати одложена оштећења можданих ћелија у подручју визуелног мозга. Изучавања у области сликарства, као

једног од основних начина уметничког изражавања, доприноси бољем разумевању функције визуелног мозга, јер истражује и открива његове перцептивне способности и варијабилности.

Кључне речи: неурологија; неруонски путеви; мождани удар; визуелна перцепција; уметност

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Zikic M. Neurology, stroke and visual art. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s37. (abstract)

Key words: neurology; neural pathways; stroke; visual perception, art.

Estetika, skalpel, etika - estetska hirurgija postaje humana primenjena umetnost

Dimitrije E. Panfilov

„Clinic Olymp“, Novi Sad

„Lepota će spasiti svet“, rekao je Dostojevski. Nije lako diskutovati o nečemu što nije moguće definisati kao lepotu, ljubav, sreću. Čak je i Sokrat morao da prizna da zna šta je to lepo, ali ne šta je lepota sama. Možda bi mogli da koristimo metafizičku definiciju nemačkog pesnika Fridriha Hebela: „Lepota je dubina površine“. Arijanova rečenica nije definicija nego stav: „Lepota je tanka kao koža, ali ružnoća ide sve do kosti“. Među životinjama su muški primerci mnogo lepši nego ženski (lav, jelen, petao...). Lepota kod životinja označava snagu i određuje vođstvo u krdu. Pesnik bi rekao: „Čak ni među cvećem nema pravde“. Vilijam Hogart priznaje, međutim, da je žensko telo lepše nego muško zbog izuvijenih linija (figura pešćanog sata – klepsidra). Naša civilizacija je još uvek definisana sa tri vrhunska principa Platona, a to su ideje: dobrote, istine, lepote. Naša kolektivna svest identifikuje ove tri kategorije što je često sasvim pogrešno. Pre godinu dana, jedna lepa 25-godišnja, plava Nemica je ubila svoju rivalku. Žrtva je bila spaljena, glava pilom odvojena od tela i sahranjena 20 kilometara dalje. Najtiražnije dnevne novine, revolverski list „Bild“, pisao je u nadnaslovu: „Kako je tako lepa žena mogla biti tako okrutna“. To znači da samo ružni ljudi mogu da budu okrutni, a lepi ljudi su, znači, automatski dobri. Bernd Gugenberger je napisao, između ostalih, knjigu „Jednostavno lepo“ sa vrlo indikativnim naslovom: „Lepota kao socijalna moć“. On piše da lepi učenici dobivaju bolje ocene za iste radove od manje atraktivnih, da lepuškasti kriminalci dobivaju manje kazne za ista kriminalna dela nego ružni zatvorenici. Naš vanjski izgled je socijalni fenomen, a ne samo self-image. To je, isto tako, i utisak koji drugi stiču o nama, koji na nas, opet, utiče njihovom reakcijom prema nama. Izgledati lepo je psihološka, fiziološka i instiktivna potreba ljudskog bića. „Lepota obećava sreću“ – kaže Stendal. Naša prijatna spoljašnjost nije sama sebi svrha, nego je to istovremeno i instrument koji pruža više šansi u socijalnoj i profesionalnoj konkurenciji. Prema teoriji selekcije Čarlsa Darvina, lepota

je, također, i princip seksualnog izbora. Religiozne vrednosti i porodične veze se povlače – naše telo postaje naše poslednje utočište. To je razlog zašto fitness centri, kozmetička industrija, banje lepote i kozmetska-estetska hirurgija doživljavaju bum. Mi živimo u eri bodi-kulta, ne samo nove svesti o telu. Plastični hirurzi ne upostavljaju nove trendove, nego su samo vrlo brižljivi posmatrači. Ljudsko biće je emotivna skulptura koja plače i koja se smeška. Fizički poremećaji, defekti ili nesavršenosti, mogu biti hirurški ispravljeni pod uslovom da se ne ošteti naš emotivni kostim. Niko se neće operisati samo zato što ima previše novaca i vremena. To je psihološka patnja koja vodi ljude kod plastičnog hirurga da traže pomoć. Mikelandelo kaže: „Vidi oblik u mramoru i oslobodi ga!“ Plastični hirurg može osloboditi pacijenta iz njezinog, odnosno njegovog kompleksa. Hinderer kaže: „Estetska hirurgija je hirurška psihoterapija“. Danas možemo da ispravimo Sigmunda Frojda koji je tvrdio: „Anatomija je sudbina“. Sada možemo pozitivno da utičemo na sudbinu.

Ključne reči: hirurgija, plastična; hirurški instrumenti; etika.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Pamfilov DE. Esthetics , scalpel, ethics- estetic surgery becomes human applied art. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1):s38. (abstract)

Key words: surgery, plastic; surgical instruments; ethics.

Medicina i karikatura

Špiro Radulović

Ordinacija za kožne i polne bolesti „Prof. Karadaglić Đorđije“, Beograd

Između medicine i karikature postoji više sličnosti nego što na prvi pogled izgleda. Kao što lekar prvo mora da utvrdi bolesniku dijagnozu, tako i karikaturista mora da utvrdi dijagnozu bolesti društva, koje je – po pravilu – predmet njegovog satiričnog interesovanja. Kada i jedan i drugi utvrde dijagnozu, sledi prepisivanje terapije. Za razliku od lekara koji ispred sebe ima paletu lekova, karikaturista ima samo jedan – smeh. Narod je za tu mogućnost karikaturiste s pravom rekao: smeh je najbolji lek. No nevolje za lekara počinju kada se ispostavi da prepisanog leka ima više u farmaceutskim magacinima nego u apotekama, a za karikaturistu kada se pokaže da se smeh istrošio i pretvorio u podsmeh bahate vlasti, kojoj niko ništa ne može, a karikaturista pogotovo. Lekar tada preporučuje pomoćnu proceduru – traženje leka preko veze; karikaturista ne preporučuje ništa, jer shvata da njegove karikature nisu bile samo bez reči – već i bez veze. Ipak, ako izlečenje uspe, i jedan i drugi imaju veliku moralnu satisfakciju, zadovoljstvo što je lek dao dobre rezultate. O onoj drugoj satisfakciji – materijalnoj; ne vredi mnogo govoriti. I lekar i karikaturista su, naime – i to je

još jedna sličnost između medicine i karikature – odavno shvatili da velike vajde od toga posla nema. Zbog toga, ili zbog nečeg drugog evo još jedne male sličnosti: i lekar i karikaturista za svoj rad očekuju plavi koverat. Lekar, hajde malo da se našalimo, od pacijenta, a karikaturista od javnog tužioca.

Ključne reči: medicina; umetnost; karikature kao tema.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Radulovic S. Medicine and cartoons. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s39. (abstract)

Key words: medicine; art; cartoons as topic.

Tomas Man – rob svoje i gospodar tuđih sudbina

Sanja Panfilov

„Clinic Olymp“, Novi Sad

Književni genije, nobelovac, erudita, moralna savest nemačke nacije, odani muž i otac mnogobrojne porodice – tako je svet, a posebno Nemačka, percipirao Tomasa Mana. Kao čoveka bez mane, ali prilično uštogljenog i distanciranog. Za života je postao spomenik, beživotan i hladan. Nakon smrti, na spomenik je pala prašina i obilazili su ga samo retki. To važi i za njegovu literaturu. Sve manje ljudi je imalo vremena i volje da se probija kroz obimna dela, pisana komplikovanim jezikom. U Nemačkoj je situaciju dodatno komplikovalo njegovo aktivno političko angažovanje za vreme Drugog svetskog rata, kada je svoj autoritet iskoristio za borbu protiv Hitlera i fašističke Nemačke- Hajdegeru, Furtvangleru, Grundgensu i Karajanu, kolaboracija je bila oproštena, a Marleni Ditrih i Tomasu Manu nikada nije oproštena navodna „izdaja“ otadžbine i „posmatranje nemačke tragedije ispod kalifornijskog sunca“, kako zlobno pišu nemačke posleratne novine. Stižu preteća pisma i pretnje smrću. „Sve je ostalo isto, ništa se nije promenilo“ – razočarano konstatuje pisac i zauvek napušta zemlju čiji je jezik i kulturu proslavio u celom svetu. Njegov lik i delo polako su nestajali iz kolektivnog pamćenja Nemaca.

Interesantan obrt, dešava se 70-tih godina dvadesetog veka. Javnosti se prezentuju, do tada nepoznati, intimni dnevници Tomasa Mana koji izazivaju šok. Svet otkriva homoseksualnog, nesigurnog, usamljenog, skoro autističnog čoveka, koji je, uz nadčovečanske napore, stvorio zamišljeni lik sebe. Himeru, koja je zadovoljavala pisane i nepisane zakone društva u kojem je živio. Otkriva se njegova sklonost ka ezoteriji i parapsihologiji; njegova očajnička potraga za

oboženim u sebi; autoagresija zbog homoseksualnosti koja mu je uskratila mogućnost zdrave međuspolne ljubavi i oterala ga u emotivnu ilegalu. Njegovim likom i delom počeli su se baviti psiholozi i psihijatri, a ne samo istoričari književnosti.

Nakon nekoliko decenija tavorjenja u literarnom skladištu zaboravljenih velikana, Tomas Man postaje skoro tabloidna zvezda. Otkriva ga nemačka intelektualna mladost i univerzitetske aule se pune kada je na programu Tomas Man. Demonumentalizaciji pisca nije, na žalost, doprinelo njegovo delo, već skandal i demontaža njegove biografije. Zlobni su rekli: „A- ha“, a dobronamerni odali počast tragediji genija.

Ključne reči: medicina; književnost; poznate ličnosti.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Pamfilov S. Thomas Mann – a slave of his and the master of other destinies. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s40. (abstract)

Key words: medicine; literature: famous persons.

Umetničko u bio-bibliografiji dr Avrama Josifa Vinavera (1862-1915)

Tomislav I. Nedeljković

Klinički centar "Kragujevac", Kragujevac

Dr Avram Josif Vinaver rođen je oko 1862. u Varšavi. Završivši medicinu u Krakovu 1887. rešava da započne lekarsku praksu u drugom delu sveta. Srbija toga doba je bila interesantna za mlade intelektualce progresivnih ideja. Mladi Avram slobodarskog duha kreće u Srbiju, zaustavljajući se u prvoj srpskoj varoši na koju nailazi na samoj granici Austrougarskog Carstva. To je Šabac sa starom jevrejskom kolonijom, koja je dao niz privrednika i intelektualaca, koji su kroz ljubav prema užem zavičaju postali oduševljeni srpski rodoljubi. Iz tog kraja je poreklom i književnik Stanislav Vinaver, sin dr Vinavera. U takav Šabac 1890. dolazi na lekarsku praksu mladi dr Vinaver sa suprugom Ružom, talentovanom pijanistkinjom, koja će prirediti koncerte i u Beogradu. Bio je veliki humanista. U miru besplatno leči sirotinju i činovnike, a naplaćuje honorar samo od gazda. Zaslužen je za narodno zdravlje, jer kao opštinski odbornik uvodi arteške bunare. Dr Vinaver postaje popularan kada 1897. uključuje u kliničke procedure rendgen-aparat. Svega 2 godine po otkriću iks-zraka isti se koriste u Srbiji u medicinske svrhe, istovremeno kada i u najrazvijenijim zemljama Evrope i sveta. Rendgen-aparat, koji je predstavljao svojevrсно „čudo“ ne samo u Šapcu nego i u mnogo većim i razvijenijim gradovima Evrope i sveta, korišćen je prvih nekoliko godina u dijagnostičke svrhe. Od 1899., a na osnovu podataka, koje iznosi sam dr Vinaver u svom stručnom referatu na Prvom kongresu srpskih lekara i prirodnjaka, u Beogradu, 1904. pod naslovom „Pet godina lečenja Rendgenovim zracima“, ovi zraci koriste se za lečenje nekih bolesti za koje u to vreme nije bilo efikasnog leka, ni u Srbiji niti u Evropi i svetu. To je vreme kada medicina još ne raspolaže sulfo-preparatima, antibioticima, antimikoticima, antihistaminicima, hormonskim preparatima i drugim lekovima. S druge strane, vreme od otkrića iks-zraka (1895.) suviše je kratko, a iskustva drugih u Evropi i svetu u pogledu primene iks-zraka u lečenju bolesti veoma su mala, tako da se svaki lekar, koristeći ove zrake u lečenju bolesti, kreće po nepoznatom putu i uglavnom su mu lična iskustva bila od koristi. Na osnovu sopstvenog iskustva, kao i iskustava drugih autora, dr Vinaver pravilno zaključuje da su ćelije raka osetljivije na ove zrake od zdravih ćelija iz kojih nastaju. Na kraju svog referata dr Vinaver iznosi mišljenje da bi bio neoprostiv greh ne koristiti tako moćan terapijski agens kakvi su iks-zraci u tretmanu opakih bolesti, kao što je rak, kao i nemalignih oboljenja za koja tadašnja medicina nije imala efikasan lek. Avram i Ruža su imali dvoje dece: Stanislava i Mjećeslavu-Mjeću. Sin Stanislav (Šabac 01.03.1891.- Niška banja 01.08.1955.) odlazi u Pariz na studije matematike, fizike i muzike, a kasnije postaje srpski pisac, erudita i prevodilac. Vinaverovi doživljavaju tragediju 1910. kada im umire ćerka Mjećeslava-Mjeća. Sin Avramov i Ružin, Mjećeslavin brat Stanislav 1911. u Parizu

piše pesmu „Mjeća“. Nailaze balkanski ratovi, dr Vinaver se kao dobrovoljac u činu san. majora angažuje u vojnom sanitetu, a sin Stanislav napušta studije i kao dobrovoljac odlazi u balkanske ratove. Dr Vinaver biva besprimerno postrtvoan kao načelnik saniteta u Vranju, a odlikovan 1913. Posle kraćeg primirja Srbi doživljavaju novu tragediju. Austro-Ugarska objavljuje rat Srbiji 1914. Oba Vinavera su na poprištu bitaka: otac u vojnom sanitetu, sin u čuvenih 1300 kaplara Skopskog đakčkog bataljona, a kao poručnik prelazi preko Albanije i na Krfu se angažuje kao urednik Srpskih novina i kao službenik Državnog presbiroa. Supruga i majka Ruža objavljuje knjigu rodoljubivih tekstova „Od Soluna do Vranja“. Za vreme prve okupacije Valjeva 1914. dr Vinaver smelo iz bolnice proteruje nasrtljive okupatorske oficire. Dr Vinaver zbrinjava ranjenike. U vojsci haraju tifus, malarija i druge infekcije. Mogućnosti lečenja su gotovo nikakve. Braneći srpsku vojsku od epidemije sam dr Avram Josif Vinaver dobija malariju i umire 24.08.1915. u blizini Đevđelije. Na lični zahtev biva sahranjen u zajedničkoj vojnoj grobnici. Nije ni groba ostavio svojoj porodici i novoj otadžbini, jedan od njenih najvećih zaslužnika, rez. san. major dr Vinaver. O njegovom radu kao lekara na vojnoj dužnosti, gde će položiti i svoj život, još više govori potresna pesma, koju mu posvećuje sin Stanislav u zbirci pesama „Ratni drugovi“, objavljenu u Beogradu, 1939. I otac i sin bili su vojnici u oba balkanska i u Prvom svetskom ratu. U pesmi posvećenoj ocu, Stanislav opisuje paklene prizore tifusne epidemije-neprijatelja strašnijeg od austro-ugarske vojske. Epidemija je navalila na Srbiju iscrpljenu posle 2 uspešno odbijene neprijateljske ofanzive i napravila pustoš u vojsci i među civilima. Scene epidemije pegavca, koje slika Stanislav odigrale su se u Valjevu, kraju u neposrednoj blizini fronta i najvećem žarištu zaraze. Te prizore užasa Stanislav prikazuje realistički snažno. Pesma je posvećena ocu i patnji cele Srbije pritisnute ovom teškom nemani.

Ključne reči: medicina; poznate ličnosti; muzika; poezija kao tema; Srbija.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Nedeljkovic TI. Artistic in bio-bibliography of dr Avram Josif Vinaver (1862-1915). Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center „Studenica“ & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s41. (abstract)

Key words: medicine; famous persons; music; poetry as topic; Serbia.

Stvaralaštvo u starosti

Dejan Sumrak

Univerzitet u Banja Luci, Banja Luka, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

U različitim fazama ljudskog razvoja, od rođenja do smrti, postoje različite aspiracije: u detinjstvu igra, u mladosti učenje, u zreloj dobi rad i formiranje porodice, a u starosti ili tzv. trećem dobu akumulacija znanja, iskustva i mudrosti. U ovom dobu se ostvaruju neka velika otkrića, ostvaruju umetnička dela u literaturi, slikarstvu, muzici.

Starost kao stanje i starenje kao proces su u žiži interesovanja i pažnje zbog, između ostalog, eksplozije staračke populacije u svetu ikod nas. Mnogobrojni su faktori doprineli porastu broja starih u ukupnoj populaciji što bitno menja poziciju i karakter savremenog društva.

Kao što društvo doživljava promene, tako i pojedinci u starosti doživljavaju niz promena na ličnom planu od straha do samoće, navikavanja na gubitke, do straha od smrti i ništavila. Stvaranje u starosti, biloumetničko ili naučno, pomaže da se ovi egzistencijalni fenomeni lakše podnose.

Ključne reči: stari; umetnost; nauka.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Sumrak D. Atristic expression of the old. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s42. (abstract)

Key words: aged; art; science.

Значај споја аналитичке свести и естетске осетљивости у природним наукама

Томислав Д. Ћокић

Институт за биомедицинска истраживања, Медицински факултет
Универзитета у Приштини, Косовска Митровица

О науци људи обично размишљају као о крајње логичној дисциплини. На основу својих експерименталних испитивања, посматрања и закључака научници одбацују своја лична уверења и претпоставке да би дошли до објективног разумевања света. Школовати се за патофизиолога или микробиолога значи савладати емпиријску методологију и чињенице. Међутим, ово поимање науке не успева да објасни како су велики мислиоци дошли до својих најоригиналнијих идеја. Оно што сами научници кажу о својим открићима указује да су машта и уживљавање у проблем, као и отвореност за емоције и чула кључни за науку исто колико и за уметност. Многи истраживачи говоре да у току својих експерименталних истраживања воле да слушају тиху музику и да их то стимулише на рад. То доказује и Чарлс Дарвин коме је у каснијим годинама постало тешко да присуствује концертима пошто су му „терали мозак на сувише брз рад“. Ајнштајново музицирање виолином ушло је у легенду. Познати научник Сингер говори: „Осећам сродство с уметницима и научницима из целог света. Матисова изложба ме узбуђује и инспирише. Јурим кући да бих са одушевљењем прионуо на решавање научних проблема, осећајући да сам део Матисовог света“. Француз Клод Бернард, постао је један од оснивача савремене психологије тек пошто му није успело да се пробије као драмски писац. Нобеловац Јошуа Ледерберг закључио је: „Сваком научнику је потребно да себе замисли унутар биолошке ситуације буквално сам, на пример, како би изгледало када бих ја био један од хемијских делова бактеријског хромозома и схватим каква је моја околина, да покушам да сазнам где се налазим, покушам да претпоставим када треба да делујем на одређени начин“. Другим речима Лундберг сматра да је научнику потребно мање више исто умеће као првокласном драмском писцу или глумцу. Британски биолог Вадингтон Ц.Х. рекао је : „Акутни проблеми могу да се савладају једино ако људи учествују у њиховом решавању целим својим бићем јер, они

што јавно одбијају да буду ишта више него научници или уметници, то не могу да учине. У данашњем свету морате бити све да не бисте били ништа“. Без обзира на све друго што научно образовање чини, оно би требало да надахњује студенте да истражују разноликости и врлине личног, креативног сазнавања. Млади научници, исто као сликари и музичари почетници, морају да науке да налазе заједнички језик с природом. Научник мора да научи да осећа како би могао да размишља. Међутим питамо се чега то има у уметности што толико надахњује, услед чега долази до сједињавања научне и уметничке музе. Све више сам убеђен у то да чин разумевања, без обзира да ли је у питању уметност или наука, није само чисто интелектуално искуство, већ такође и чулно. Интелект не функционише уколико човек себе не уложи целог, стога наука цвета само међу осетљивим и емоционалним људима. Разумевање почиње са личним знањем, способношћу менталног продужења или личне пројекције у предмет који се истражује. Тај предмет престаје да буде спољни. Чином имажинације научник се поистовећује са њим и у њему се наставља. Све више верујем да најбоље у науци потиче из споја аналитичке свести и естетске осетљивости, споја који би се могао назвати „сензуалном науком“.

Кључне речи: наука; свест; естетика

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Djokic T. Importance of analitical awareness and estetic awareness and estetic in science. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s43. (abstract)

Key words: science; consciousness; esthetics

Настанак прве српске болнице – уметност исцељења

Драган Арсић

Дечја хирургија, Здравствени центар „Студеница“, Краљево

Средњовековна српска држава налазећи се између истока и запада, између културних и верских утицаја Византије и Рима, носила је трагове и једних и других, и у погледу медицинске науке, организацији санитетске службе и здравствене културе народа. Међу Србима је идеја о оснивању болница, настала након посете Светог Саве византијском цару Алексију III у Цариграду 1198. године и обиласка палате за породилиште у коме су се под надзором најбољих лекара порађале византијске царице. Прву у изворима документовану болницу на тлу српске средњовековне државе основао је Свети Сава 1207. или 1208. године и то баш овде у духовном, политичком и културном центру Србије, у Манастиру Студеница. Манастирске болнице су у српској средњовековној држави осниване у свему по узору на византијске болнице. Преузета византијска медицинска знања временом су допуњавана практичним искуствима са запада. До данас сачувани кодекси и правила указују на чињеницу да је Свети Сава једнообразно уредио постојећу праксу и искуства у лечењу у манастирским болницама. Иако је Студенички типик настао по угледу на Хиландарски и оба имају одредбе о болници у 40. глави, болнице у ова два манастира су се разликовале. У болници у Студеници лечени су само од акутних

болести, док је болница у Хиландару имала и стационар (склониште за хроничне и неизлечиве болеснике – лепра, парализа, епилепсија). Типик Светог Саве за манастир Студеницу- Студенички типик даје правила о болници и о болничарима. "Рекох горе нешто мало о болесној браћи нашој игумановој вољи све што се тиче бриге о њима наложено је. Јер треба и о њима више знати. Заповедамо дакле да се изабере болеснима ћелија која је по изгледу добро успела болница и постеље поставити болеснима...".

Кључне речи: историја медицине; болнице; Србија

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Arsic D. Establishment of the first Serbian hospital– the art of healing. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s44. (abstract)

Key words: history of medicine; hospitals; Serbia.

Физиологија и медицина, лекари, природњаци и писци

Драган Ђурић

Институт за медицинску физиологију, Медицински факултет Универзитета у Београду, Београд

Утемељивачи физиологије су поштовали учење Парацелзуса, алхемичара и лекара, писца медицинских и окултних дела, творца медицинске хемије, који је тврдио: „... не само лечити, већ лечити и истраживати“. У овој сентенци се огледа чврста веза медицине са природним наукама са једне и уметности одн. књижевности са друге стране. Изгледа да је у основи свих појава у нашем универзуму један те исти источник, са лепезом нама видног испољавања. Први наставник физиологије на нашим просторима је био је Јосиф Панчић (лекар и природњак), који оснива Зоолошки и Ботанички кабинет у окриљу тадашњег Лицеја. Утемељивачем експерименталне физиологије (Нулла диес сине екперименто) је Иван Ђаја који 1910. године оснива Катедру за физиологију у оквиру Физиолошког завода Универзитета у Београду - прва такве врсте међу Јужним Словенима. Касније, Оснивање и почетак рада Завода везано је за име Рихарда Буријан оснива Физиолошки завод Медицинског факултета у Београду, 1921. године. Први конгрес српских лекара и природњака одржан је 4-7.09.1904. године под покровитељством Његовог Краљевског Височанства Петра И Карађорђевића, Краља Србије када је установљена Медаља са ликом

професора Панчића. Она је нема сумње, најлепши симбол дружења лекара и природњака и уметника, а у то време јединство медицине и физиологије је препознато и прихваћено и од утемељивача Нобелове награде. Данас, наши физиолози узимају учешће у активностима многих домаћих и међународних угледних стручних удружења, ширећи своју мисију иу времена својих прапочетака о јединству природе, науке и уметности.

Кључне речи: природа; наука; физиологија; уметност; историја медицине.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Djuric D. Physiology and medicine, physicians, natural scientists and writers. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center “Studenica” & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s45. (abstract)

Key words: nature; science; physiology; art; history of medicine

Umetnost terapija kod dece sa bronhijalnom astmom

Andjelka Stojković

Klinika za pedijatriju, Klinički centar "Kragujevac", Fakultet medicinskih nauka
Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac

Umetnost terapija je oblik psihoterapije i koristi se da pomogne deci da se nose sa hroničnim bolestima. Još uvek nije dovoljno testirana sa decom koja imaju astmu. U umetnosti terapije, pacijenti su ohrabreni od strane umetnost terapeuta da izraze svoje misli i osećanja kroz umetničke materijale i intervencije. Službe umetnost terapije su postale uobičajene u savremenim i bolničkim sredinama i pokazalo se da pomažu deci da se nose sa psihološkom uznemirenošću usled bolesti i hospitalizacije. Astma može ometati obrazovanje deteta, prihvatanje od strane vršnjaka i učešće u vannastavnim aktivnostima što ima za posledicu ograničeno sticanje znanja i iskustva iz detinjstva važna za psihološki razvoj deteta. Hronično bolesno dete sa mnogim ograničenjima može imati poteškoće u razvoju zdrave i samostalne ličnosti. U populaciji deca sa astmom utvrđena je povećana stopa anksioznosti, depresije, "problematičnog" ponašanja i nedostataka samopoštovanja. Psihičke poremećaje treba sagledati kroz sledeće parametre: komunikacija roditelja, roditeljska briga, lečenje roditelja, težina psihičkog poremećaja kod roditelja, komunikacija deteta, zabrinutost deteta, lečenje deteta i težina psihološkog poremećaja kod deteta. Osnovni oblici ispoljavanja psihičkih poremećaja u deca sa astmom su: poremećeno ponašanje, bes, depresija, anksioznost, usamljenost. Astma u deca sprečava zdrav društveni život i psihološki razvoj pa ta deca imaju tendenciju da budu stalno zabrinuta i nedostaje im samopoštovanje. Jedan od najjačih strahova kod dece sa teškim astmom je da nije u stanju da diše što doprinosi trajnom psihološkom distresu. Shodno nedostatku samopoštovanja, stepenu anksioznosti i depresije deca obolela od astme su sklona samostalnoj i stručno nekontrolisanoj promeni protokola lečenja. Od vitalnog je značaja poboljšati kontrolu emocija čime se bolje kontroliše astma i smanjuje rizik od epizoda pogoršanja astme i tako deca sa astmom stiču veštinu samolečenja, poštujući stručne preporuke i veštinu samokontrole depresivnih i anksioznih osećanja.

Umetnost terapija je efikasno sredstvo koje pomaže deci oboleloj od astme da prevaziđu osećanja zabrinutosti i savladaju loša iskustva posle astmatskog napada. S obzi-

rom da deca astmatičari često ne znaju da odraslima verbalno izraze svoje emocije, percepcije ili uverenja i da ideje o konformnom lečenju ne znaju da verbalizuju umetnost terapija može da im pomogne u ovome i doprinese njihovom kvalitetnijem lečenju. Crteži deca obolele od astme su značajan klinički alat i pomoć u izražavanju osećanja zlostavljanja. Kada se obolelo dete podstakne u stvaranju umetničkih dela jasnije izražava svoja osećanja i odrasli ga bolje shvataju. Stvaranjem umetničkih dela o svojoj bolesti, traumama ili medicinskim procedurama deca uspostavljaju distancu između sebe i svoje zabrinutosti. Obradujući svoje emocije kroz umetnost deca obolela od astme shvate kako da distanciraju svoj identitet i svoju ličnost od svoje bolesti. Umetničko izražavanje deci oboleloj od astme pomaže da se srode sa svojom astmom, da nauče da žive sa astmom, da se prilagode situaciji i da krenu dalje u kvalitetan život. Umetnost terapija u kombinaciji sa rutinskom terapijom astme doprinosi medicinskoj nezi, samokontroli i samolečenju od strane deteta i njegove porodice i na taj način smanjuje učestalost i težinu pogoršanja astme i potrebu za urgentnim lečenjem i hospitalizacijama. Cilj budućih istraživanja bi bio utvrditi poboljšanje lečenja emocionalnog zdravlja i kvaliteta života deca sa astmom pomoću umetnosti terapije.

Ključne reči: terapija umetnošću; astma; dete.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Stojkovic A. Art therapy in children with bronchial asthma. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center "Studenica" & Society for Neuroscience „Sozeranje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s46. (abstract)

Key words: art therapy; asthma; child.

Prikaz poremećaja spavanja u filmovima Volta Diznija

Slavko Janković

Klinika za neurologiju, Klinički centar Srbije, Beograd

Sve grane umetnosti, a posebno književna, likovna ili filmska, često predstavljaju izvor podataka o poremećajima spavanja, koji na lako promaknu. Umetnik koji je u svojim filmskim delima i njihovim likovima posebno prikazivao poremećaje spavanja je Walt Disney, američki tvorac prvih crtanih filmova.

U filmu "Snežana i sedam patuljaka" (Snow White and the Seven Dwarfs) Disney je u liku najmladjeg patuljka Dopey-a prikazao ritmični poremećaj pokreta u spavanju tipa jactatio capitis et corporis nocturna (ritmično udaranje glavom ili pokreti tela, headbanging i bodyrolling). Dopey na samom početku spavanja, prve večeri po dolasku Snežane u njihovu kuću, nešto posle 23.00 sati ima kratku epizodu udaranja glavom koju je njegov drug patuljak rutinski prekinuo lakim dodiranjem prsta. Iza toga je Dopey nastavio neometano da spava. Ovaj opis je nastao 60 godina pre nego što je 1977. godine Internacionalna klasifikacija poremećaja spavanja registrovala ovaj poremećaj kao poseban entitet. Opis je, takodje, usledio više decenija pre prikaza ovog poremećaja kod konja ili životinja ili opisa više vrsta ritmičnih poremećaja spavanja kod dečaka. Gotovo svi patuljci imaju kratak vrat, svi hrču i imaju opstruktivnu apneju u spavanju. Jedan od patuljaka, koji se i zove Pospanko (Sleepy), verovatno ima narkolepsiju ili (esencijalnu) hipersomniju CNS-a.

U filmu "Pepeljuga" (Cinderella) iz 1950. godine, prikazan je pas Bruno kako u trčeci snu progoni svog starog neprijatelja mačka Feliksa, u želji da ga kazni za nedolično ponašanje. Mačak je to prepoznao baš kao i Pepeljuga, koja ga zato po njegovom budjenju prekoreva. Prikaz Poremećaja

ponašanja u REM spavanju (REM sleep behavior disorder) je nastao 35 godina pre prvog naučnog opisa ovog poremećaja u časopisu "Sleep", 1986. godine. On je nastao pre ere elektroencefalografije i pre nego što je REM spavanje i opisano 1953. godine od strane Azerinsky-og i Kleitman-a. U filmu „Toy Story“ Disney kompanija je dala odličan prikaz strašnih snova od kojih pati glavni junak.

Filmovi Walt Disney-a prikazuju nekoliko poremećaja: opstruktivnu apneju u spavanju, narkolepsiju, hrkanje, sindrom opstrukcije gornjih disajnih puteva kod gojaznih, poremećaj ponašanja u REM spavanju kao i strašne snove. Ovi prikazi svedoče o posebnom nadahnuću velikog filmskog stvaraoca Walt Disney-a da ih primeti i plastično prikaže. Vredi podsetiti da su oni nastali znatno pre pojave elektroencefalografije ili polisomnografije, kao i pre nego što smo znali za postojanje REM spavanja.

Ključne reči: poremećaji spavanja; film kao tema; znamenite ličnosti.

BIBLIOGRAPHIC REFERENCE:

Jankovic S. Review of the sleep disorders in the films of Walt Disney. Symposium „Medicine and Art“, Studenica - Serbian Orthodox Monastery, Studenica, October 5-6th, 2012. Kraljevo, Kragujevac: Health Center "Studenica" & Society for Neuroscience „Sozercanje from Sumadija“, 2012. PONS Medical Journal 2012; 9 (Supplement 1): s47. (abstract)

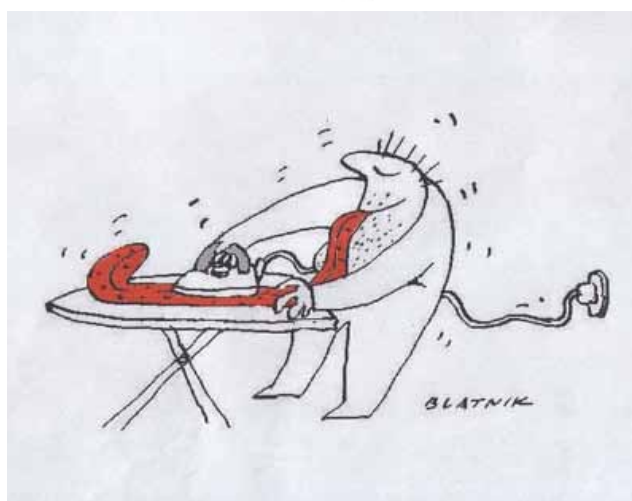
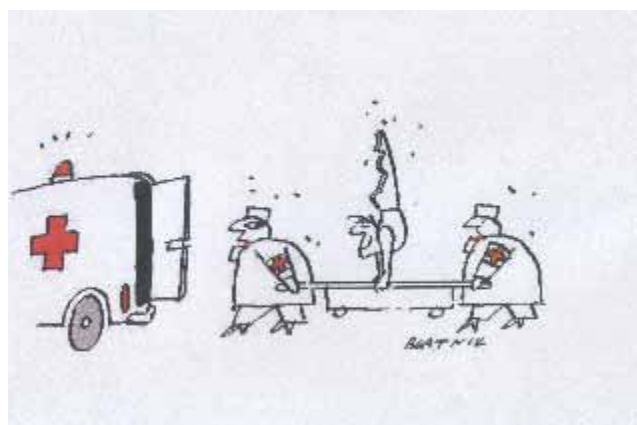
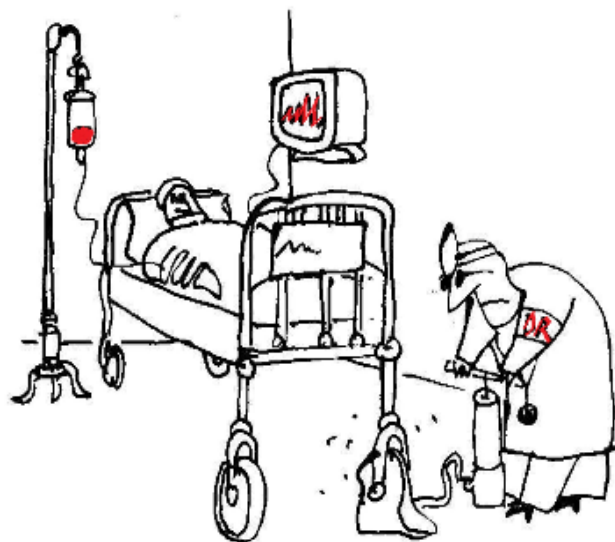
Key words: sleep disorders; motion pictures as topic; famous persons.

Центар за неговање традиционалне културе "Абрашевић" Крагујевац, установа са традицијом дужом од једног века, са великим задовољством учествује на симпозијуму "Медицина и уметност". Млади уметници Центра, изводећи старе српске песме, показују колико је значајна веза између традиције, уметности и науке. У манастиру Студеница, једном од духовних ослонаца нашег народа, звуци традиционалних српских песама сликовито приказују да оваква уметност може да има благотворно дејство на ментално здравље, као и пуну оправданост назива овог научног скупа.

Живомир Ранковић

Aleksandar Blatnik

Александар Блатник, архитекта, карикатуриста, сликар, графичар и писац. Члан је УЛУПУДС-а звањем Истакнути српски уметник, добитник награде за Животно дело.

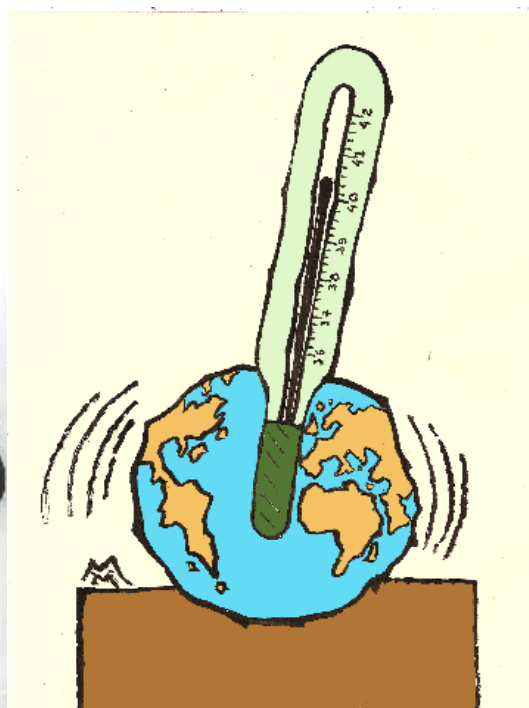
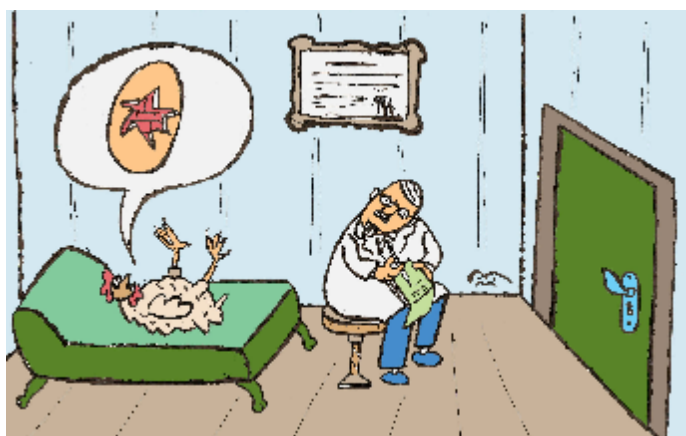
Mileta Miloradović

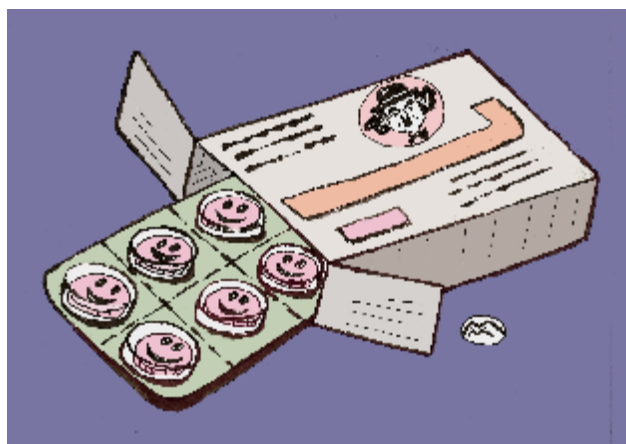
Милета Милорадовић је рођен 1948. године у Крагујевцу. Ради као карикатуриста у сатиричном часопису „Ошишани јеж“. Осим у свом дому, карикатуре је објављивао и у другим новинама и часописима. До сада је имао седам самосталних изложби, а добио је око 90 реномираних награда и неколико признања.

Адреса: Николе Пашића 31/1-2, 34000 Крагујевац

Телефон: 03434367760

E-mail: mmiloradovic1@sbb.rs

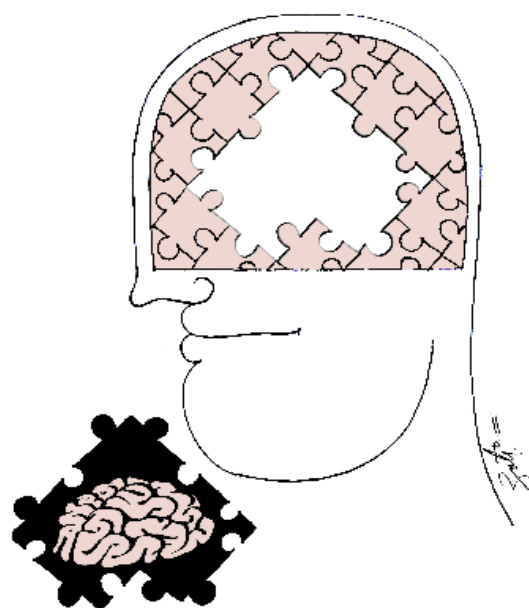
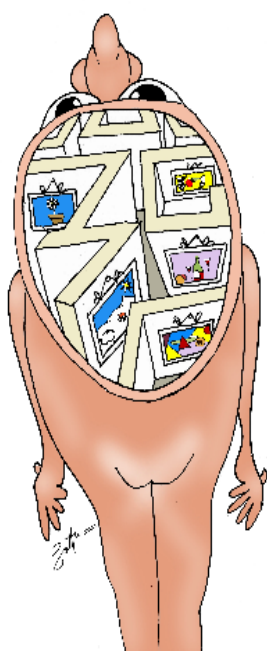
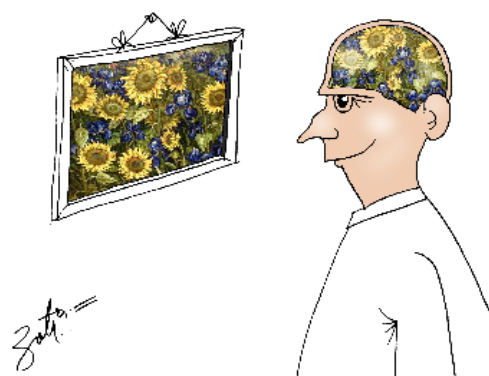
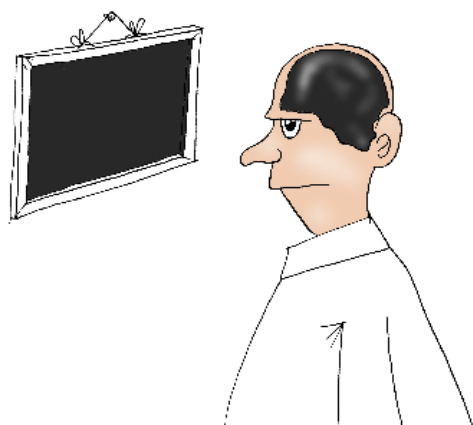

Zoran Mihailović

Zoran Mihailović, 28.02.1957.

„Klasičnu“ gimnaziju završio u Ljuboviji. S namerom da postane „stručnjak među bukvama“, studirao šumarstvo u Beogradu. Prve karikature objavio 1975. Do sada objavljivao u gotovo svim novinama bivše, a bogami i poslednje Jugoslavije i onoga što je od nje ostalo. Još uvek je više izložbi i konkursa na kojima nije učestvovao. Neki radovi su mu čak i nagrađivani. :) U poslednje vreme opet crta!

Špiro Radulović

Uputstvo autorima za pripremu rukopisa

Instructions for authors for the preparation of manuscripts

PONS Medicinski časopis objavljuje originalne rezultate eksperimentalnih i kliničkih istraživanja, preglede, stručne radove, prikaze slučajeva, razrade naučnih metoda, prikaze knjiga, izveštaje sa naučnih i stručnih skupova, novosti u ekonomici zdravstva, informatici i menadžmenta u zdravstvu, radove iz istorije medicine, analize društvenih aspekata zdravstvene zaštite, radove medicinske etike, pisma uredniku kao i druge prikladne sadržaje iz oblasti medicine i srodnih grana. Podneti rukopisi podležu prethodnoj oceni od strane nezavisnih recenzenta. PONS Medicinski časopis objavljuje radove napisane na srpskom ili engleskom jeziku.

Dostavljanje rukopisa i dalji postupak. Rukopisi se dostavljaju u papirnoj (tri primerka) i elektronskoj formi (CD, DVD) na adresu uredništva: ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVLJE "POMORAVLJE" ČUPRIJA, 35230 ČUPRIJA, MIODRAGANOVAKOVIĆA 78 sa naznakom "ZA PONS MEDICINSKI ČASOPIS". Radovi se mogu dostaviti i elektronskim putem na e-mail adresu redakcija@ponsjournal.info. Uz rad priložiti izjavu s potpisima svih autora da članak nije objavljan, kao i da nije u toku razmatranje za njegovo objavljivanje. U slučaju aplikacije elektronskim putem izjavu sa potpisima skenirati u pdf ili jpg formatu i poslati zajedno sa rukopisom. Postupak sa rukopisom, generalno, sledi uputstva Akta o uređivanju naučnih časopisa Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije (www.nauka.gov.rs) i preporuke Komiteta za etiku u izdavaštvu – COPE (<http://publicationethics.org>). Objavljeni radovi se ne honorarišu a podnet materijal se ne vraća autorima. Autorska prava intelektualne svojine publikovanih sadržaja se prenose na izdavača, pri čemu autori zadržavaju pravo nekomercijalnog korišćenja na fer način u naučno-stručne svrhe i to: edukacije, istraživanja, kritike i pregleda.

Kategorizacija rukopisa. Prema preporukama UNESCO-a, a shodno JUS/ISO propisima i Zakonu o standardizaciji, kategorizacija članaka koje se objavljuju u časopisima je sledeća: a) originalni naučni rad (sadrži rezultate izvornih istraživanja, informacije u radu moraju biti obrađene i izložene tako da se eksperimenti mogu ponoviti, a analize i zaključci, na kojima se rezultati zasnivaju, proveriti), b) predhodno sopštenje (sadrži naučne rezultate čiji karakter zahteva hitno objavljivanje, ali ne mora da omogući proveru i ponavljanje iznesenih rezultata), c) pregledni članak (predstavlja celovit pregled nekog problema na osnovu već publikovanog materijala koji je u pregledu sakupljen, analiziran i komentaran), d) stručni članak (predstavlja koristan prilog iz područja struke čija problematika nije vezana za izvorna istraživanja i primarno odnosi na proveru ili reprodukciju u svetlu poznatih istraživanja radi širenja znanja i prilagođavanja izvornih istraživanja potrebama nauke i prakse). Kategorizaciju podnetih rukopisa vrši uredništvo časopisa, primarno na osnovu ocene recenzenta.

Tehnička priprema. Rukopis se priprema na računaru u MS Office Word-u ili ekvivalentnom tekstualnom editoru. Format stranice je A4, sa svim marginama 2.5 cm. Koristiti font Times New Roman, veličina 12 ("points"), sa izborom tastature srpska latinica ili engleski ("keyboard language"), dvostruki prored ("double space"),

PONS Medical Journal publishes original results of experimental and clinical researches, examinations, specialized researches, case reports, elaborations of scientific methods, book reviews, reports of scientific and specialized meetings, the health economy news, health informatics and management, medical history researches, analyses of social aspects of health care, medical ethics researches, letter to the editor, together with other appropriate contents in medical domain and other related fields. Submitted manuscripts are peer-reviewed by independent expert reviewers. PONS Medical Journal publishes researches written in Serbian or English language.

Submission of manuscripts and further action. The manuscripts are submitted in paper form (three copies) and in electronic form (CD, DVD) at the editorial office address: INSTITUTE OF PUBLIC HEALTH "POMORAVLJE" ČUPRIJA, 35230 ČUPRIJA, 78 MIODRAGA NOVAKOVICA STREET, with a note "FOR PONS MEDICAL JOURNAL". Papers can be delivered electronically via e-mail address: redakcija@ponsjournal.info. With the article, you are due to contribute a statement with signatures of all the authors that the article was not published and that it is not being considered to be published elsewhere. In case of the electronic application, you are to scan the statement with the signatures in pdf or jpg format and send it along with the manuscript. Procedures with the manuscript, in general, follow the instructions of the Documents on editing scientific journals of the Ministry of Science and Technological Development of Serbia (www.nauka.gov.rs) and recommendations of the Committee for Ethics in publishing – COPE (<http://publicationethics.org>). Published papers are not a subject of paying and the submitted material is not returned to the authors. Intellectual Property Copyright of published contents is transferred to the publishers, whereby authors retain the rights of non-commercial fair use for scientific and technical purposes: education, research, criticism and review.

Categorization of the manuscript. According to the recommendations of UNESCO, and in accordance with JUS/ISO regulations and laws on standardization, categorization of articles published in journals is the following: a) the original scientific paper (includes results of original research, information in the papers must be elaborated and exposed so that the experiments can be repeated, and the analyses and conclusions, on which the results are based, can be checked), b) preliminary reports (includes scientific results whose character requires urgent publication, but does not have to allow checking and repeating of certain results), c) review article (represents a complete review of a certain problem on the basis of already published material that is collected, analyzed and commented in the review), d) professional article (represents a useful contribution from the field of the profession whose problem is not related to the original research and is primarily related to the review or play in the light of known research in order to spread knowledge and adaptation of original research needed by science and practice). The categorization of submitted manuscripts is done by the editorial board of the journal, primarily based on the evaluation of the reviewers.

Technical preparations. The manuscript is prepared on a PC in MS Office Word or similar text editor. The page format is A4 with all margins size 2.5 cm. Use font Times New Roman, size

obostrano ravnanje ("justify"), pasus 1.27 cm uvučen ("tabs"). U čitavom rukopisu koristiti jednobrazan stil, za razdvajanje i isticanje sadržaja koristiti se samo velika slova i/ili numeraciju bez korišćenja stilova kao što su "Bold", "Underline", "Italic". Pridržavati se pravila kucanja, iza znaka interpunkcije ostaviti jedno prazno mesto, a za veće praznine koristiti tabulator. U tabelama koristiti samo mrežu („grid“) bez upotrebe isprekidanih, punih ili duplih linija. Slike (fotografije i grafikoni) se pripremaju u odgovarajućem aplikativnom softveru (npr. MS Office Excell ili Adobe Photoshop), u crno-beloj varijanti („grayscale“), u rezoluciji 300 dpi i konvertuju u format jpg, tiff ili bmp.

Struktura rukopisa. Podneti rukopis treba da bude pripremljen i strukturisan prema uputstvima Međunarodnog komiteta urednika medicinskih časopisa ("Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals") a prema poslednjoj verziji uputstva objavljenoj na internet stranici www.icmje.org. Opšta struktura originalnog rukopisa sastoji se i sledećih delova: naslovna stranica, sažetak, uvod, metod, rezultati, diskusija, izjava o konfliktu interesa sa ili bez izjave zahvalnosti, literatura, tabele, slike, legende za slike i spisak skraćenica. Struktura ostalih radova prilagođava se vrsti sadržaja. Maksimalni ukupni obim rukopisa orijentaciono treba da bude sledeći: originalni rad 12-15 strana, pregledni članak 15-20 strana, stručni članak 10-12 strana, rad iz istorije medicine 8-10 strana, predhodno saopštenje 6-8 strana, izveštaj i novosti 2-4 strane, prikaz knjige i pismo uredniku 1-2 strane.

NASLOV. Naslovna stranica sadrži naslov rada, imena autora, institucije autora, kontakt adresa autora za korespondenciju, kratki naslov, broj reči, broj tabela i slika.

APSTRAKT. Sažetak treba da je strukturisan (cilj, metod, rezultati, zaključak), sadrži do 250 reči i najmanje 5 ključnih reči prema MESH odrednicama.

Za rukopise napisane na srpskom jeziku naslovnu stranicu i sažetak dostaviti i na engleskom jeziku.

UVOD. U uvodu originalnih radova naznačiti značaj problema koji se ispituje, teorijske osnove na kojima je zasnovano istraživanje i ciljeve studije.

METOD. U delu ispitani i metod/materijal i metod opisati opšti dizajn istraživanja, mesto i vreme istraživanja, studijsku populaciju/uzorak, načine objektivizacije praćenih ishoda i tehničke informacije, etičke aspekte i statističku analizu.

REZULTATI. Rezultate strukturisati shodno logičnom toku istraživanja. Navesti najznačajnije karakteristike studijske populacije ili uzorka, priložiti precizne i što detaljnije podatke sa merama centralne tendencije (aritmetička sredina, mod, medijana) i varijabiliteta (standardna devijacija, standardna greška, interval poverenja), shodno njihovom tipu i prirodi. U rezultatima ne ponavljati podatke koji su već prezentovani u prilogima (tabele i slike).

DISKUSIJA. U delu diskusija prezentovati najznačajnije zaključke studije u svetlu dosadašnjih saznanja, naznačiti moguća metodološka i druga ograničenja i dati završni zaključak uzimajući u obzir uži i širi naučno-stručni okvir.

LITERATURA. Vrsta i broj referenci se prilagođavaju tipu

12 ("points"), with Serbian Latin or English keyboard language, double space, justify, tabs (size) 1.27 cm. In the entire manuscript use the same style, for the separation and the display of content use only capital letters and / or numbering without using styles such as "Bold", "Underline", "Italic". Stick to the rules of typing, after the punctuation mark leave a space, and for larger gaps use the tab. In the tables use only use the web ("grid") without the use of punctuated, full or double lines. Images (photos and charts) are prepared in the appropriate applicative software (e.g. MS Office Excel, or Adobe Photoshop), in black and white versions ("grayscale"), resolution of 300 dpi and converted to JPG, TIFF or BMP.

The structure of the manuscript. Submitted manuscript should be prepared and structured according to the guidelines of the International Committee of Medical Journal editors ("Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals") according to the latest version of the instructions published on the website www.icmje.org. The general structure of the original manuscripts consists of the following components: title page, abstract, introduction, method, results, discussion, statements about the conflict of interest with or without a statement of acknowledgement, bibliography, tables, figures, figure legends and a list of abbreviations. The structure of the other papers is tailored to the type of content. The maximum total volume of manuscripts should be approximately as follows: the original work of 12-15 pages, review article 15-20 pages, professional papers 10-12 pages, the work history of medicine from 8-10 pages, previous statements 6-8 pages, reports and news 2-4 pages, book reviews and letters to the editor 1-2 pages.

TITLE. Home page contains the title of the paper, author names, institutions of the authors, contact address for correspondence author, a short title, word count, a number of tables and images.

ABSTRACT. Abstract should be structured (objective, method, results and conclusion), contains up to 250 words and at least 5 keywords according to the MESH headings. For the manuscripts written in Serbian language title page and abstract should be submitted also in English.

INTRODUCTION. In the introduction of the original papers indicate the importance of the problems that are examined, the theoretical foundations on which the research and study goals are based.

METHOD. In subjects and methods / materials and methods describe the general design of the research, place and time of the research, study population / sample, ways of objectively tracked outcomes and technical information, ethical aspects and statistical analysis.

RESULTS. Structure the results according to the logical course of the research. Indicate the most important characteristics of the study population or sample, submit accurate and detailed information with the measures of the central tendency (arithmetic mean, mode, median) and variability (standard deviation, standard error, confidence interval), according to their type and nature. In the results do not repeat information already presented in the attachments (tables and figures).

DISCUSSION. In the discussion part present the most important conclusions of the study in the light of previous findings, indicate possible methodological and other limitations and give a final conclusion, taking into account a narrower and broader scientific framework.

i strukturi rukopisa. Uopšte uzev, treba da se koristi najmanji mogući broj citata a prednost u navodjenju treba da imaju radovi publikovani u celini, po mogućstvu u što renomiranijim časopisima sa recenzijom. Knjige, monografije i sadržaje publikovane na internetu koristiti izuzetno. Ukoliko nije neophodno izbegavati navodjenje radova u štampi („in press“), radova publikovanih u sažetoj formi („abstracts“), nepublikovane rezultate („unpublished observations“), informacije ličnih kontakata („personal communication“). U tekstu, literatura se citira arapskim bojama u superskriptu, iza znaka interpunkcije, prema redosledu pojavljivanja. U spisku literature reference se označavaju odgovarajućim brojevima i sortiraju u rastućem redosledu. Navodi se do šest autora a ukoliko ih je više onda se navode prva tri uz dodatak „et al.“ ili „i ost.“. Reference se navode na srpskom ili engleskom jeziku, a u ostalim slučajevima (sem citata na grčkom i latinskom) naslovi se prevode na engleski, sa naznakom izvornog jezika u uglastoj zagradi. Nazive časopisa navoditi u skraćenoj formi prema MEDLINE bazi podataka. Literaturu navoditi na osnovu sledećih primera:

o Connolly SJ, Ezekowitz MD, Yusuf S, et al. Dabigatran versus warfarin in patients with atrial fibrillation. *N Engl J Med* 2009; 361(12): 1139-51.

o McPhee SJ, Papadakis M. Current medical diagnosis and treatment 2009. 48th ed. New York: McGraw-Hill Professional, 2008.

o Mark DB. Decision making in clinical medicine. In: Fauci SA, Eugene Braunwald E, Kasper DL, et al., eds. *Harrison's principles of internal medicine*, 17th ed. New York: McGraw-Hill Professional, 2008: 16-23.

Za ostale tipove referenci konsultovati skorašnje sveske PONS Medicinskog časopisa ili odgovarajuće preporuke Nacionalne biblioteke za medicinu (NLM).

PRILOZI. Tabele i slike citirati u tekstu na odgovarajućem mestu u zagradi i podneti ih i numerisati na odgovarajući način arapskim brojevima, prema redosledu pojavljivanja. Iznad tabele postaviti naslov a ispod dodatne informacije korišćenjem simbola po sledećem redosledu: *, †, ‡, §, ||, ¶, **, ††, ‡‡. Legende za slike treba da se dostave na posebnoj stranici. Za mere treba da se koristi Međunarodni sistem jedinica ("International System of Units"-SI) a u posebnim slučajevima alternativne jedinice shodno naučnoj disciplini i oblasti.

Reprint. Autori besplatno dobijaju po 10 primeraka reprinted publikovanog rada. U ostalim slučajevima, autori i druga zainteresovana lica treba da kontaktiraju izdavača putem adrese uredništva.

Napomena. Uredjivanje naučno-stručnih sadržaja časopisa je potpuno nezavisno. Odgovornost za tačnost prezentovanih informacija i originalnost autorskih sadržaja u sopstvenim radovima snose sami autori. Sva autorska prava publikovanih sadržaja preuzima vlasnik časopisa. Uz citiranje izvora, dozvoljeno je nekomercijalno korišćenje publikovanih sadržaja na fer način u naučno-stručne svrhe i to: edukacije, istraživanja, kritike i pregleda. Vlasnik, izdavači i saradnici PONS Medicinskog časopisa odriču svaku odgovornost za bilo kakvu štetu koja može da nastane korišćenjem bilo koje informacije publikovane u časopisu.

REFERENCES. The type and number of references are adapted to the type and structure of the manuscript. Generally, you should use the smallest possible number of citations and give priority to works published in extenso, preferably in the most ranked, reviewed journals. Books, monographs and Internet-published contents use in exceptional cases. If it is not necessary, avoid specifying the works in press, papers published in very concisely ("abstracts"), unpublished results (unpublished observations), personal contact information ("personal communication"). In the text, literature is cited in Arab numerals in superscript, after punctuation marks, in order of appearance. In the bibliography list, the references are marked with appropriate numbers and sorted in ascending order. Cite up to six authors and if there are more of them the first three are placed with the addition of "et al." or "I ost.". References are listed in Serbian or English, and in other cases (except for quotations in Greek and Latin) titles are translated into English, indicating the original language in square brackets. Cite names of journals in the shortened form according to the MEDLINE database. References lead to the following examples:

o Connolly SJ, Ezekowitz MD, Yusuf S, et al. Dabigatran versus warfarin in patients with atrial fibrillation. *N Engl J Med* 2009; 361(12): 1139-51.

o McPhee SJ, Papadakis M. Current medical diagnosis and treatment 2009. 48th ed. New York: McGraw-Hill Professional, 2008.

o Mark DB. Decision making in clinical medicine. In: Fauci SA, Eugene Braunwald E, Kasper DL, et al., eds. *Harrison's principles of internal medicine*, 17th ed. New York: McGraw-Hill Professional, 2008: 16-23.

For other types of references, consult recent issue of PONS Medical Journal or the relevant recommendations of the National Library of Medicine (NLM).

ATTACHMENTS. Tables and figures should be cited in the text in appropriate place in brackets and apply them appropriately numbered in Arabic numbers, in order of appearance. Above a table place a title and below an additional information using the symbols in the following order: *, †, ‡, §, ||, ¶, **, ††, ‡‡. Legends of the images should be submitted at a separate page. The measures should be used for the International System of Units (International System of Units-SI) in special cases, alternative units according to scientific discipline and field.

Reprint. Authors receive 10 free reprints copies of the published work. In other cases, authors and other interested parties should contact the publisher via the editorial office.

Additional Notes. Editorial management of the professional and scientific journal content is completely independent. Responsibility for the accuracy of the presented information and original copyright content in their own works bear the authors themselves. All copyrights of the published contents are taken over by the owner of the journal. With the citation of sources, non-commercial fair use for scientific and technical purposes is allowed: education, research, criticism and review. The owner, publishers and associates of PONS Medical Journal disclaim any responsibility for any damage that may occur using any information published in the journal.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd,
UDK 61

ISSN 1820-2411
COBISS.SR/ID 115713804

Izlazi tromesečno, nulti broj izašao 3. Juna 2004.
Published quarterly, the no.0 came 3rd June 2004.

Tiraž 200 primeraka

DO OR DO NOT... THERE IS NO TRY

Next Generation Pharmaceuticals Company

Regionalni centar Alvogen - Zapadni Balkan i Srbija

Kumodraška 239, 11000 Beograd

Tel.: +381 11 414 64 70

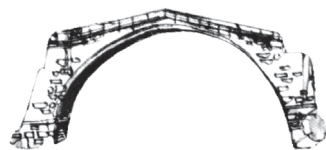
E-mail: info.wb@alvogen.com

Proizvodni pogon Alvogen d.o.o. Barice

Pašnjačka bb, 26367 Barice, Plandište

Tel.: +381 13 415 030

www.alvogen.com

MEDICINSKI ČASOPIS
PONS
MEDICAL JOURNAL

WWW.PONSJOURNAL.INFO